

**BAKÜ EL YAZMALARİ ENSTİTÜSÜNDEKİ TÜRKÇE EL YAZMALARİ
(DİVAN EDEBİYATI NUMUNELERİ)**

Mehmet Nuri ÇINARCI*

Geliş Tarihi: 31.01.2016

Kabul Tarihi: 12.12.2016

Öz

Geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Türk kültürü, yerleşmiş olduğu bütün bölgelerde Türk dilinin zenginliğine binaen yazılı eserler vücuda getirmiştir. Kadim kültürlerin çok azına nasip olan bu özellik sayesinde Türk diline ait yazılı kaynaklar her dönemde nicelik olarak da artarak varlığını sürdürmüştür. Bugün Saray Bosna'dan Kazan'a, Kahire'den Tahran'a kadar birbirlerinden fersahlarca uzakta bulunan şehirlerin çeşitli kütüphanelerinde Türkçe el yazmalarına rastlanması da bu sebeptendir. Bu açıdan tarih boyunca Türk dilinin merkezlerinden sayılan Bakü ve el yazmalarının toplandığı Bakü El Yazmaları Enstitüsü ayrı bir önemi haizdir. Bakü El Yazmaları Enstitüsündeki Türkçe El Yazmaları I (Halk Edebiyatı Numuneleri) adlı makalenin devamı olan bu çalışmada enstitüde bulunan divan edebiyatı mahsulleri tanıtılmıştır. Türkçe yazmalar arasında Osmanlı, Çağatay ve Azeri Türkçeleriyle yazılmış eserler bulunmaktadır. Osmanlı ve Çağatay sahalarında yazılmış eserlerin hemen hemen hepsinin müellifleri bilinmektedir. Ancak denilebilir ki enstitü kütüphanesi, 19 ve 20. yüzyıl Azeri divan şairlerine ait yazmaların bulunduğu önemli bir kaynak niteliğindedir. Yazmalar arasında hem o dönem Rus himayesinde bulunan Kuzey Azerbaycan hem de İran himayesinde bulunan Güney Azerbaycanlı divan şairlerinin eserlerini bulmak mümkündür. Yazmaların tanıtımı yapılırken öncelikle alfabetik sıraya göre isimleri, akabinde numaraları ve fiziksel özellikleri verilmiştir. Birden fazla nüshası olan yazmaların kayıt numaraları dipnot hâlinde verilmiştir. Yazmaların birebir görülmesiyle meydana getirilen bu çalışmada, Türkçe yazmaların bir dökümü yapılmış ve künyeleri ile ilgili bilgi verilerek genel bir değerlendirme yoluna gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Yazmalar, Bakü El Yazmaları Enstitüsü, Divan Şairleri, 19. Yüzyıl Azeri Edebiyatı.

**TURKISH MANUSCRIPTS HELD IN MANUSCRIPTS
INSTITUTE OF BAKU
(PRODUCTS OF DIVAN LITERATURE)**

Abstract

Turkish culture, which spread over a wide geography given the richness of Turkish language in all regions have made to the body that established the written works. With this feature, which share very few written sources of ancient culture belonging to the Turkish language it has existed as an increase in quantity in each period. Today the palace Kazan from Bosnia, from Cairo to Tehran as encountered in various libraries located in the city of away from each other in Turkish manuscripts are of this reason. In this respect, considered the center of

* Yrd. Doç. Dr.; Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi, mehmetnuriedb@gmail.com

the Turkish language is collected throughout the history of the Institute of Manuscripts in Baku it is of a special importance and manuscripts. Turkish Manuscripts Institute of Manuscripts in Baku I (Folk Literature Products) crops in divan literature institute in this study is a continuation of the article was introduced. Writing in Ottoman Turkish, there are works written by Chagatay and Azeri Turkish. Almost all authors of works written in Ottoman and Chagatay field is known. However, it can be said that writing, 19 and qualification is an important source of manuscripts belonging to the 20th century which Azerbaijani poets. Both in writing and during that period both in the Russian patronage is possible to find the works of Northern Azerbaijan South Azerbaijani poets in the protectorate of Iran. According to the alphabetical order of first names while the introduction of writing, is given followed by numbers and physical properties. Multiple copies of manuscripts that record numbers are given in the notes. This study was formed by seeing exactly the writing, and giving a breakdown of writing about the Turkish imprint was made to go to an overview of the way.

Key Words: Turkish manuscripts, Baku Manuscripts Institution, Divan's Poets, 19. Century Azerbaijan Literature.

GİRİŞ

El yazmaları, kültür tarihinin nesilden nesile aktarılmasında en büyük rolü oynayan kaynakların başında gelmektedir. Hele bu kültür, Türk kültürü gibi kökleri çok eski tarihlere dayanan ve geniş bir coğrafyada neşvünema bulmuş bir kültüre bu tarz yazılı kaynakların kıymeti bir derece daha artmaktadır. Türkler, geçmişten bugüne kadar sosyal hayatlarını sürdürdükleri hemen her bölgede yazılı veya sözlü birçok eser meydana getirmişlerdir. Bu nedenle Türk kültürünün geçmişte etkin olduğu birçok yabancı ülkenin bugün dahi kütüphanelerinde o dönemden kalmış Türkçe el yazmalarına rastlamak mümkündür.

“Türk dilinin eski dönemlerinin pek çok hazinesi, yani el yazmaları Türkiye içi ve Türkiye dışı kütüphanelerde yer almaktadır. Bunların varlıklarını biz, ancak yapılan katalog çalışmalarından öğrenmekteyiz.” (Parlatır, 2005: 1). Bu yurt dışı kütüphanelerinden biri olan Bakü El Yazmaları Enstitüsü hem İran hem Orta Asya hem de Anadolu'ya komşu olan bir bölgede bulunması hasebiyle dikkate şayandır. Bu enstitüde, Ali Şîr Nevâyî ve Kışverî gibi Çağatay Türkçesi ve Mahdumkulu gibi Oğuz Türkçesiyle yazan şairlerin divanlarının yanı sıra Osmanlı sahasında eser vermiş birçok şairin divanları ve mesnevileri bulunmaktadır. Bu şairler arasında özellikle Bâkî, Fuzûlî, Bağdatlı Rûhî, Nedîm ve Nâ'ilî gibi divan şairlerinin divanları ile Hamdullah Hamdî, Nâbî, Güvâhî ve Süleyman Çelebî'nin mesnevileri dikkat çekmektedir. Enstitüdeki yazmaların çoğu, kaleme alındıkları yer itibarıyla Azeri Türkçesiyle yazılmışlardır. Yine bu enstitüde Şâh İsmail ve Nesîmî gibi çok önceleri yaşamış Azeri şairleriyle birlikte Cennetî ve Hayâlî gibi 20. yüzyılda yaşamış şairlerin de divanlarına rastlanır. Ancak enstitünün en kayda değer özelliği 19. yüzyıl Azerbaycan'ında yetişmiş ve birtakım edebî okulların

kurulmasına vesile olmuş şairlerin divanlarına ev sahipliği yapmasıdır. Bu nedenle 19. yüzyıl Azeri edebiyatına kısaca değinmek yerinde olacaktır.

18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başı, Azeri tarihinin en sıkıntılı dönemlerinden biridir. Safevi hanedanının yıkılışından sonra İran'da iç karışıklar çıkmış ve İran topraklarında yer alan Kuzey ve Güney Azerbaycan bölgelerindeki topluluklar hanlıklara bölünmüştür. Devrin önemli güçlerinden olan Rusya, İran ve Osmanlı devletlerinin iç kargaşalarla mücadele ederek gerilemeye başladıkları bu dönemde, askerî, ekonomik ve kültürel alanda yaptığı ıslahatlarla bölgenin en güçlü devletlerinden biri hâline gelmiştir. Rusya, bölünmüş ve merkezî otoriteden yoksun Azeri hanlıklarını 1801'den itibaren işgal etmeye başlamıştır. Resmîyette Azerbaycan topraklarının sahipliğini üstlenen İran, Ruslar tarafından yenilgiye uğratılmıştır. 1813'te Gülistan Antlaşması ve akabinde 1828'de imzalanan Türkmençay Antlaşması'yla Kuzey Azerbaycan Rusya'ya Güney Azerbaycan ise İran'a verilmiştir. Her iki devlet arasındaki sınır ise Aras nehri olarak belirlenmiştir.

Azerbaycan edebiyatı tarihi ile ilgili kaynaklar genellikle Modern Azeri edebiyatının başlangıcını Türkmençay Antlaşması olarak gösterirler (Akpınar, 1994: 84; Heyet, 1990: 426). Kuruluşundan itibaren klasik edebiyatına Arap ve Fars edebiyatının yön verdiği Azerbaycan edebiyatı ve kültürü 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeşitli şehirlerde kurulan kültür ve sanat ocakları ile yine bu şehirlerde neşredilen gazeteler vasıtasıyla yüzünü Batı medeniyetine döndürür (Alkaya, 2009: 75). Ancak bu Batı tesirinde gelişecek olan modern edebiyat algısı sadece Rus himayesindeki Kuzey Azerbaycan için geçerlidir. Batı edebiyatının tesiriyle Kuzey Azerbaycan'da gazete, tiyatro, musiki ve opera gibi birçok yenilik Azerbaycan sanat hayatında kendini göstermeye başlamıştır. Kuzey Azerbaycan'da görülen bu tür yeniliklerin aksine Güney Azerbaycan'da hem siyasi hem de sosyal açıdan herhangi bir değişme olmamıştır. Kuzey Azerbaycan'da edebiyat Rus tesiri sebebiyle çağdaş hayata göre şekillenmeye başlarken Güney Azerbaycan'daki edebiyat klasik ananeleri içerisinde gittikçe sönükleşir bir taklit ve nazire edebiyatı hâlini alır (Okumuş, 2002: 138). Ancak her şeye rağmen klasik edebiyat hem kuzey hem de güneyde etkisini aynı hızla devam ettirmiştir.

Kendi ananelerine ve nazım şekillerine bağlı divan edebiyatı (klasik edebiyat), 19. asırda da güçlü olmuş, canlılığını sürdürebilmiştir (Akpınar, 1994: 40). Güney Azerbaycan'da klasik edebiyat, varlığını kimi zaman tasavvuf erbabı şairlerin şiirleriyle sürdürürken çoğu zaman da farklı şehirlerde bulunan şairlerin bireysel çabalarıyla bu etkinlik icra edilmiştir. Devrin en önemli mutasavvıf şairi hiç şüphesiz Nebâfî, Mecnûnşâh ve Hançobanî mahlaslarıyla şiirler yazan Seyyid Ebulkasım'dır. Öte yandan Muhammed Âciz-i Gemrûdî ve İshâk Zencânî de Türkçe şiirler yazan Güney Azerbaycanlı şairlerdendir. Kuzey Azerbaycan'da klasik

edebiyat faaliyetleri güneye göre daha iyi organize edilmiştir. Meclis-i Üns, Meclis-i Ferâmûşân ve Divan-ı Hikmet adlarındaki sanat mahfillerinde şairler bir araya gelerek sanat icra etmişlerdir. Yazmalar arasında divanları bulunan Şehid, Bülbül, Mahzûnî, Nevvâb, Ali Asker ve Asî Meclis-i Ferâmûşân, Mahfî ve Şeydâ ise Meclis-i Üns şairlerindedir. Bu yüzden enstitüde bulunan divan edebiyatı yazmaları 19. yüzyıl Kuzey ve Güney Azerbaycan edebiyatlarına ciddi bir katkı sağlamaktadır.

Bakü El Yazmaları Enstitüsü¹ tarafından 2009'da divan edebiyatı mahsullerini barındıran Rusça bir katalog² yayımlanmıştır. Enstitünün Türkçe ya da Azeri Türkçesiyle yayımlanmış herhangi bir katalog çalışması mevcut değildir. Bu yüzden kütüphane yetkililerinin de onay ve yardımlarını alarak çalışmada yer alan bütün yazma eserleri görmek suretiyle böyle bir katalog düzenlendi. Birden fazla nüshası olan yazmaların sadece bir örnekleri görülerek künyesi verilmiştir. Diğer nüshaların ise numaraları dipnot şeklinde sunulmuştur.

Ahmediyye³ (No: B-5663): Pend-nâme olarak da bilinen eser, 18. yüzyıl divan şairlerinden Ahmed Mürşidî'ye aittir. Yazmanın başlığı Dîvân-ı Ahmedî şeklindedir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsiz ve sondan eksiktir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser 205 varak, 16 satır ve 11,5x15,5 cm ebadındadır.

Başı: Bismi'llah ola işin ibtidâsı

Anın 'avnıyla olur intihâsı

Sonu: Ehl-i şehîr bu işe seyrân olalar

Ki ta'accüb eyleyüp hayrân olalar

Beng ü Bâde⁴ (No: A-459): Eser, Fuzûlî'ye aittir. Müstensihî belli olmayan yazma, Hicri 977'de (1569-70) istinsah edilmiştir. Ciltsizdir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 21 varak, 13 satır ve 12x19 cm ebadındadır.

Başı: Ey viren bezm-i kâ'inâta nesak

Burağan câm-ı 'aşka neş'e-i hak

¹ Bakü El Yazmaları Enstitüsü'nde, Türkçe el yazmaları ile birlikte Fars ve Arap el yazmaları da mevcuttur. Yazmaların ciltlenmesi tamir ve tasnif edilmesi işlemleriyle de ilgilenen kütüphane yetkilileri talep ettiğiniz el yazmasının isim ve numarasını bildirmek suretiyle çok kısa zamanda ilgili yazmanın kopyasını tarafınıza cd olarak vermektedirler.

² bk. Azerbaycan Milli İlimler Akademiyası Mehmed Fuzuli Adına El Yazmalar İnstitutu, Türk El Yazmaları Katalogu, II Cild (Poeziya) Bakı, Nurlan (2009)

³ Ahmediyye'nin diğer bir nüshası B-6137'de kayıtlıdır.

⁴ Beng ü Bâde'nin diğer nüshaları: A-373, B-1768, B-6614, M-216.

Sonu: Var ümîdim ki ‘özümler ola kabûl

Olmaya böyle cürmler mes’ûl

Beyân-ı Hâl⁵ (No: B-1408): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Abbas Ağa Nâzir’e aittir. Müstensahi ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsizdir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 57 varak, 12-13 satır ve 17x21,5 cm ebadındadır.

Başı: Ey gönül yatma besdir bîdâr ol

Aç gözün bir dakika huşyâr ol

Sonu: Hayf kim yohdur i’tibâr-ı cihân

Bir kıl üstinde asılupdur cân

Civâr-ı İslâm⁶ (No: B-6817): Müellifi belli olmayan bir eserdir. Hicri 1248 (1832) tarihinde istinsah edilen yazmanın müstensahi belli değildir. Yazma, karton kapaklıdır. Nestalik hatla yazılan eser, 3 varak, 19-20 satır ve 17x22 cm ebadındadır.

Başı: Bismi’llahirrahmanirahîm

‘Azam-ı esmâ-i ‘âlim ü hâkim

Sonu: Husûsan bu kitâbın kâtibine lutf u ihsân it. Senin feyz ile ihsânına yüzün.....

Dîvân-ı ‘Âciz (No: D-286): Eser, 18. yüzyıl Azeri divan şairlerinden İran’ın Germrûd şehrine mensup Halife Muhammed Âciz’e aittir. Yazma, Selman Mümtaz tarafından Hicri 1273 (1856) tarihinde istinsah edilmiştir. Yazmanın sonunda Pîş-i Vak’a adında hacimce az, başka bir eser daha bulunmaktadır. Yazma, karton kapaklıdır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eserin ilk cildi 161 varak, satırlar muhtelif sayıda ve 12x20 cm ebadındadır.

Başı: Evvelâ nâm-ı Hudâvend-i kadîm

Ya’ni bismi’llahirrahmanirahîm

Sonu: İlâhî esmesin bu gülsitâna mihrigân hergiz

Açılısın gûne gûne gül bile gülgeşt-i hurremden

Dîvân-ı ‘Asker⁷ (No: B-268): Eser, Asker mahlasını kullanarak şiirler yazan Muhammed Efendi Gülâboğlu Kütahyevî’ye aittir. Ali bin Abdülazim Şekili tarafından Hicri

⁵ Beyân-ı Hâl’in diğer bir nüshası B-1671’de kayıtlıdır.

⁶ Bu yazmada El-Manzûme Fi-Akâyid, Kaside-i Beynamâz ve Na’t-ı Resul adında üç eser daha vardır. Eserler hacimce azdır.

⁷ Dîvân-ı Asgar’ın diğer nüshaları: A-1148, B-2294, B-31, B-6371, B-3014, B-6575, B-4607, B-3108, B-794, B-3100, B-581, B-2007, B-380, B-801, B-1347, B-566, B-1393, B-6612, B-3320, B-4148, B-1725.

1279 (1862) tarihinde istinsah edilen yazma, karton ciltlidir. Yazmanın giriş bölümünde Şems mahlasını kullanan bir şairin Farsça şiirleri bulunmaktadır. Nesih hatla yazılan eser, 76 varak, 14 satır ve 12,5x21 cm ebadındadır.

Başı: Benim ol cân olan cânân kamu cânlara cân içre
Güneş gibi tulû' itdüm zemîn ü âsümân içre

Sonu: Hâlim[i] fâş eylemezdüm halka lâkin bir nefes
Sabra tâkat kalmadı hiç Asker 'aceb n'eyleyim

Dîvân-ı Bâkî Çelebi (No: B-7302): Eser, 16. yüzyıl şairlerinden Bâkî Çelebi'ye aittir. Yusuf bin Mustafa tarafından Hicri 1069 (1658) tarihinde istinsah edilen yazma deri ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser 111 varak 13 satır ve 14,5x20,5 cm ebadındadır.

Başı: İtdi şehri şeref-i makdem-i sultân-ı cihân
Reşk-i bâğ-ı İrem ü gayret-i gülzâr-ı cinân

Sonu: Anı delü musannife bağışla sen hemân
Varsun götini silsün o da bir fakirdür

Dîvân-ı Bülbül⁸ (No: M-70): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Meşhedî Muhammed bin Kerbelâyî İsmail Bülbül-i Şûşevî'ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Divanda şairin hem Farsça hem de Türkçe şiirleri bulunmaktadır. Nestalik hatla yazılan eser, 59 varak, muhtelif satırlar ve 18x22 cm ebadındadır.

Başı: Olma hûrî-sıfat nihân gözden
Kesme bî-çârelerden ihsânun
Eser âhir hazân bahâr geçer
Olur efsürde bu gülistânun

Sonu: Eger ber-gazâbest bülbül-i sezâvâr
Ki ber-rahmetet dâred ümmîd-varî

Dîvân-ı Cennetî⁹ (No: B-1545): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairlerinden Abdulhâlık Abdulgaffaroğlu Cennetî'ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Şair, Cennetî mahlasının yanı sıra Vâsîf ve Attâr mahlaslarını da kullanmıştır. Nestalik hatla yazılan eser, 143 varak, 18 satır ve 16x21,5 cm ebadındadır.

⁸ Dîvân-ı Bülbül'ün diğer bir nüshası FR-1299'da kayıtlıdır.

⁹ Dîvân-ı Cennetî'nin diğer nüshaları: B-2700, B-1199, B-1530, D-750, M-552.

Başı: Soruldu benden istihfâf ile âyâ nedür şâ'ir

Didüm dünyâ sadehdür bir dür-i yek-dânedür şâ'ir

Sonu: Zulm u fessâda Cennetîyâ cehldür sebab

Yazılır sînen üzre bu düzgün 'ibâreti

Dîvân-ı Dilsûz (No: B-1567): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Muhammed Emin Dilsûz Hıyabânî'ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsizdir. Yazma, müstakil bir eserden ziyade müsvedde hâlinde bulunmaktadır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 94 varak ve muhtelif satırlardan oluşmaktadır.

Başı: Kûla bir el yite ol zülf-i mutarrâ eline

Belki ser-rişte düşe 'âşık-ı rüsvâ eline

Sonu: Hansı yirdür sen orda kûn-dâda

Mest olup virmedin götün bâda

Dîvân-ı Fenâ (No: B-2190): Eser, Fenâ mahlasını kullanarak şiirler yazan Azeri bir şaire aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Nesih hatla yazılan eser, 42 varak, muhtelif satırlar ve 16,5x22,5 cm ebadındadır.

Başı: Uçalmış gülsitânda her taraf çün nağme-i Dâvud

Çekâvuk gannası kumrı livâsı hüdhüd efgânı

Sonu: Sana tâlibem sana mâ'ilem bu cihân-ı dâr-ı fenâda men

Mene hall-i 'akd-i merâm olur yiterem o demde murâda men

Dîvân-ı Fuzûlî¹⁰ (No: B-3844): Klasik edebiyatımızın en önemli şairlerinden Fuzûlî-i Bağdâdî'nin divanıdır. Ciltsiz olan yazmanın müstensihî Mustafa Veled-i Rahîm, istinsah tarihi ise belli değildir. İlk sayfada yazmanın Abdülaziz Molla Hacı Mustafa Efendi'ye ait olduğuna dair bir not mevcuttur. İkinci ve üçüncü sayfanın kenar boşluklarında Şeyhî'ye ait beş beyitlik bir gazel vardır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser 129 varak, muhtelif satırlar ve 16x22,5 cm ebadındadır.

Başı: Kad enâre'l işku li'l 'uşşâkî minhâce'l-Hudâ

Sâlik-i râh-ı hakîkat 'aşka eyler iktidâ

¹⁰ Dîvân-ı Fuzûlî'nin diğer nüshaları: B-1810, B-3039, B-6614, B-4299, B-5108, B-4366, B-7025, B-1148, B-2343, B-3675, B-2241, B-1316, B-769, B-120, B-245, B-6178, B-1721, B-1715, B-1336, B-2704, B-2753, B-2953, B-3111, C-773, C-192, C-865, C-175, D-119, M-205, M-369

Sonu: Hâk oldum u her yana gubârum gitdi

El-kıssa kapunda i'tibârum gitdi

Dîvân-ı Hatâyî¹¹ (No: D-768): Safevi hükümdarı Şah İsmail'in divanıdır. Divanın içerisinde şiirlerin yanı sıra Nasihâtnâme adlı eseri de yer almaktadır. Müstensihi ve istinsah tarihi belli olmayan nüsha, ciltsizdir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 219 varak, muhtelif satırlar ve 18x43 cm ebadındadır.

Başı: Eyledüm bünyâd evvel ben de ez-nâm-ı Hudâ

Ol yaratmış server-i merdân 'Aliyyü-l-Murtazâ

Sonu: Aldın şikeste gönlünü miskîn Hatâyî'nün

Çîndür vefâlu bulmağı hûb-ı Hıtây olan

Dîvân-ı İbrahîm Hakkı¹² (No: M-28): Eser, 18 yüzyıl şairlerinden Erzurumlu İbrahîm Hakkı'ya aittir. Deri ciltli olan yazma, Hicri 1192 (1778) tarihinde Abdullah bin Yusuf bin Ömer bin Mustafa tarafından istinsah edilmiştir. Nesih hatla yazılan eser 124 varak 21 satır ve 13,5x20,5 cm ebadındadır.

Başı: Ey mâlik-i mülk-i dü cihân Vâhid ü Kakhâr

Yokdur sana sâni

Sen dâ'im ü bâkîsin yok darda deyyâr

Eşyâ heme fânî

Sonu: Her ne cân kim duyar işârâtdan

Hurrem olsun dili beşârâtden

Dîvân-ı Hayâlî¹³(No: B-514): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairlerinden Mirza Muhsin Ahundzâde Hayâlî'ye aittir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Divanın sonunda farklı şairlerin şiirleri de bulunmaktadır. Nestalik hatla yazılan eser, 189 varak, 8-10 satır ve 17,5x22 cm ebadındadır.

Başı: Sad hamd ber-Hudâ'ya virüp 'âleme hayât

Yekser açup halâyıka yüz nakş-ı kâ'inat

¹¹ Dîvân-ı Hatâyî'nin diğer bir nüshası da B-2679'da kayıtlıdır.

¹² Dîvân-ı İbrahîm Hakkı'nın diğer bir nüshası B-4223'te kayıtlıdır.

¹³ Dîvân-ı Hayâlî'nin diğer bir nüshası da B-2677'de kayıtlıdır. Hayâlî'nin 18 varaklık şiirlerinin yer aldığı yazma B-1523'te kayıtlıdır.

Sonu: Bu fikr kim genc ola virâne yanında¹⁴

Dîvân-ı Hayrân Hanım (No: M-217): Eser, 18. yüzyıl Azeri kadın şairlerinden Hayrân Hanım'a aittir. Divanda Hayrân Hanım'ın Türkçe şiirleriyle birlikte Farsça şiirlerine de yer verilmiştir. İstinsah tarihi bilinmeyen eserin müstensihi de belli değildir. Karton kapaklıdır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser 16 varak, 15 satır ve 12x20 cm ebadındadır. .

Başı: İlâhî İlâhî be-zât-ı hodet

Büzürgî vü şân-ı sıfât-ı hodet

Sonu: Der-cihân deh çîz düşvârest be-'nezd-i âkilân

Ger tasavvur kerden-i o mî-şevved dil bî-huzûr

Dîvân-ı 'İsmetî (No: M-21): 17. yüzyıl divan şairlerinden Mehmed 'İsmetî'ye ait şiirlerdir. Müstensihi belli olmayan yazma, Hicri 1074 (1663) tarihinde istinsah edilmiştir. Deri ciltle kaplıdır. Nestalik hatla yazılan eser, 12 varak, 25 satır ve 11x20 cm ebadındadır.

Başı: Demdür ki feyz-yâb ola 'âlem bahârdan

Güldeste-i neşât ile dil rûzgârdan

Sonu: O bih-nümâ serây-ı dilkeşin târfh-i itmâmın

Didi hâtif 'aceb a'lâ müferrih kasr-ı sultânî

Dîvân-ı Kâ'imî (No: M-48): Eser, 17. yüzyıl şairlerinden Kâ'imî mahlasıyla şiirler yazan Bosnalı şair Hasan Efendi'ye aittir. Müstensihi belli olmayan yazma, Hicri 1287 (1870) tarihinde istinsah edilmiştir. Cildi karton kapaklıdır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 238 varak, muhtelif satırlar ve 15x20 cm ebadındadır.

Başı: Kande isen Hak seninle kâ'im ü dâ'im ola

Birden artuk bulamazsın kendüne gel gir yola

Sonu: Bir beşâret dahi vardur bostâna geçdikde imâm

Şevk-i Ahmed tarz-ı 'ilm-i çâr-yâr yâ Hak

Dîvân-ı Kanâdî-i Şîrvânî (No: B-1588): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Ali Ekber bin Meşhedî Receb Kanâdî-i Şîrvânî'ye aittir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 91 varak, 17 satır ve 17,5x22 cm ebadındadır.

¹⁴ Dîvân-ı Hayâlî'nin bu son beytinin ikinci dizesi yazma yıprandığından okunamamıştır.

Başı: Yâ Rab bana tevfi-kün sen hem-râh it
Ahkâm-ı şerî'atün bana dil-hâh it

Sonu: Ey olan tâcdâr münsifler
Çâbü-k-şehvâr münsifler

Dîvân-ı Kâsir (No: FR-1266): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Mirza İsmail Selimoğlu Ahundzâde Kâsir'e aittir. Müsvedde hâlinde bulunan yazmanın müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. Ciltsizdir. Nestalik hatla yazılan eser, 190 varak ve muhtelif satırlardan oluşmaktadır.

Başı: İdende turre-i ser-nigûn 'anber-efşânlık
Yiter bu hâtır-ı vîrâne yüz perîşânlık

Sonu: Onun âl-ı pâkine olsun müdâm
Hezârân salavât ü hezârân selâm

Dîvân-ı Kâtibî (No: FR-995): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Mirza Muhammed Meşhedî Bayramoğlu Kâtibî'e aittir. Ali Abbas Müznib tarafından istinsah edilen yazmanın istinsah tarihi belli değildir. Üçüncü ve beşinci varakta şairin hayatı ile ilgili bilgiler olup yazma müsvedde hâlinindedir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 47 varak ve muhtelif satırlardan oluşmaktadır.

Başı: On dokuzuncu asrın ikinci yarısındaki şâ'irlerden biri de Muhammed Kâtibî'dir.

Sonu: Nazm-ı neşât ü mesîh-i şî'r zülâmı ki meger
Kâtib okur ser-be-ser ruhuma lezzet virür

Dîvân-ı Kâzım Ağa Sâlik¹⁵ (No: S-267): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Kâzım Ağa Sâlik-i Kazakî'ye aittir. Divanda şairin Türkçe şiirlerinin yanı sıra Farsça şiirleri de yer almaktadır. Şair, klasik nazım şekillerinin yanı sıra halk edebiyatı nazım şekilleriyle de şiirler yazmıştır. İstinsah tarihi bilinmeyen yazmanın müstensihi de belli değildir. Karton kapaklıdır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 116 varak, muhtelif satırlar ve 14x29 cm ebadındadır.

Başı: Mollâ Vâkîf Penâh'dan sonra merhûm Kâzım Ağa Sâlik...

Sonu: Ba'd ez-ân ahd nemûdem ki ne gûyem suhenî
Der-meyân-ı men ü dil hem-çünîn ikrâr güzeşt

Dîvân-ı Kavsî (No: B-4366): Eser, 17. yüzyıl Safevi İran'ında yaşamış devrin önemli şairlerinden Alican Kavsî-i Tebrîzî'ye aittir. İstinsah tarihi belli olmayan yazma, Ahmed bin

¹⁵ Dîvân-ı Kâzım Ağa Sâlik'in diğer bir nüshası B-1632'de kayıtlıdır.

Mahmud Efendi tarafından istinsah edilmiştir. Deri ciltle kaplanmıştır. Nestalik hatla yazılan eser 37 varak, 12-13 satır ve 22x16,5 cm ebadındadır.

Başı: Ey itmiş müdde-i bismi'llâhdan tuğrâ-yı dîn peydâ

Anun bir noktası zımnında Kur'ân-ı mübîn peydâ

Sonu: Yâdunla gözüm merdümüdür katre-i eşküm

Ger var çerâğumda benüm nûr senündür

Dîvân-ı Kemâl Ümmî (No: B-391): Eser 15. yüzyıl mutasavvıf şairlerden Kemâl Ümmî'ye aittir. Yazma Hasaneddin bin Bahaeddin tarafından Hicri 1290 (1874) tarihinde istinsah edilmiştir. Karton kapaklıdır. Yazmanın sonunda Arapça düz yazıyla kaleme alınmış başka bir eser daha vardır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 81 varak, 20 satır ve 17x21 cm ebadındadır.

Başı: Ey kadîm-i zü'l-celâl zü'l-celâl

Ey mukîm-i pîr kemâl bî-zevâl

Sonu: Mü'minât-ı evvelîn ve'l-âhirîn

Rahmetullahî 'aleyhim ecma'in

Dîvân-ı Kışverî (No: M-27): Eser, 15 ve 16. yüzyıl Azeri edebiyatı şairlerinden Nimetullah Kışverî'ye aittir. Ali Şîr Nevâyî'nin önemli takipçilerinden olan şairin bu divan nüshası baştan eksiktir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser, 77 varak, 12 satır ve 11x17 cm ebadındadır.

Başı: Ol gice kim açasın ağyâr önine hân-ı vasl

Çü itindür Kışverî kıl bir sümük per-tâb ona

Sonu: Yâr ü mey ü nev-bahâr yâ Rab ola mı

Budur mana ihtiyâr yâ Rab ola mı

Birgün yitire Ka'be'yi maksûda meni

Bu gerdiş-i rüzigâr yâ Rab ola mı

Dîvân-ı Kuddûsî¹⁶ (No: D-707): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Mirza Hasîb bin Alikûlî bin Hacı Melik Kuddûsî-i Bâdkûbi'ye (Bakü) aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi bilinmeyen yazma, deri kaplıdır. Divanda şairin Türkçe şiirlerinin yanı sıra Farsça şiirleri de yer

¹⁶ Dîvân-ı Kuddûsî'nin diğer bir nüshası D-184'te kayıtlıdır.

almaktadır. Yazmanın girişinde yer alan beyit, eserin şaire ait üç cilt divanı olduğunu ortaya koymaktadır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser 436 varak, 19 satır ve 21x34 cm ebadındadır.

Başı: Makâm-ı seyr-i erbâb-ı vefâdur

Üçimci cildi gülzâr-ı safâdur

Sonu: Gül-‘izâr-ı çemen ‘ıyşını dehr eyledi havâr

Bülbül-i Kuddusni çarh eyledi âvâre bacı

Dîvân-ı Mahfî (No: A-272): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Muhammed Ali Beg Meşhedî Esed Begoğlu Mahfî’ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, siyah deri ciltlidir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 138 varak, 12 satır ve 11,5x17,5 cm ebadındadır.

Başı: Ey sanem incir mi senden hâtırım kılsan cefâ

Kim tarîk-i ‘aşkda ‘uşşâka cevrendür vefâ

Sonu: Eylesin bu mısra’ı şâm ü seher ü vird-i zebân

Elimizden ne gelür hayr du’âdan gayri

Dîvân-ı Mahdûmkûlu¹⁷ (No: A-170): Eser, 18. yüzyıl büyük Türkmen şairi Mahdûmkûlu’na aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltli olup satırları okunamayacak derecede yıpranmıştır. Baştan ve sondan eksik olan yazmanın birçok sayfası yırtılmıştır. Nestalik hatla yazılan eser, 55 varak, muhtelif satırlar ve 10,5x14 cm ebadındadır.

Dîvân-ı Mîrzâ Hacı Ordubâdî (No: M-475): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Hacı Ağa Muhammedoğlu Fakîr-i Ordubâdî’ye aittir. Yazmanın bazı sayfalarının kenarları yırtılmıştır. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, kahverengi deri ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser, 169 varak, 14 satır ve 17,5x28 cm ebadındadır.

Başı: Sipâs ü şükr ü hamd-ı ferd-i yektâ

Hudâ-yı bî-misl hayy ü¹⁸

Sonu: Hâk it beni bâb-ı çârdeh ma’sûma

Sal başıma zıll-ı dâmen-i şîr-i Hudâ

Dîvân-ı Mîrzâ Nasrullah (No: S-265): Eser, Dîde mahlasıyla şiirler yazan 19. yüzyıl Azeri şairi Mirza Nasrullah’a aittir. Hicri 1278 (1861) tarihinde istinsah edilen yazmanın müstensihî belli değildir. İlk sayfaları eksik olan divan, karton kapaklıdır. Nestalik hatla yazılan eser, 119 varak, muhtelif satırlar ve 17x26,5 cm ebadındadır.

¹⁷ Mahdûmkûlu Divan’ının diğer bir nüshası B-1558’de kayıtlıdır.

¹⁸ Dizenin bulunduğu sayfanın sonu yırtılmıştır.

Başı: Basup fezâ-yı cihânı ‘ayb-ı mihnet-i gam
Ki her çemende bisât-ı mehâfil-i mâtem

Sonu: Meddâhımın fazileti dünyâda olmuyor
Dide gerek bu hürmeti âhirde gösterem

Dîvân-ı Mollâ Cuma (No: B-1937): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Molla Cuma’ya aittir. Yazmanın sonunda istinsah tarihi olarak April (Nisan) 1929 ibaresi geçmektedir. Müstensihî belli olmayan yazma, baştan ve sondan eksiktir. Nestalik hatla yazılan eser, 253 varak, 18 satır ve 16,5x21,5 cm ebadındadır.

Başı: Nâgehân gördi gözüm sen gibi insânı perî
Güzeller sultânı sen mahbûbların hânı perî

Sonu: Kadrini bilmez idüm tâ bugüne dek
O sebebden hacîl ü pişmân giderim

Dîvân-ı Muhammed Bakır Halhâlî (No: B-1296): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Muhammed Bakır Halhâlî’ye aittir. Hicri 1310 (1892) tarihinde istinsah edilen yazma, müellif hattıdır. Ciltsizdir. Yazmada şairin Türkçe şiirlerinin yanı sıra Farsça şiirleri de mevcuttur. Nestalik hatla yazılan eser, 242 varak, muhtelif satırlar ve 14,5x21,5 cm ebadındadır.

Başı: Böyle nakl eyledi Mîrzâ Falânî
Kelâmı doğrudur yokdur yalanı

Sonu: Bu ferd-i âhirin nazm ü sevâbı
Beyân eyledi târîh-i kitâbı

Dîvân-ı Müşterî¹⁹ (No: D-622): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairi Muhammed Ağa Müctehidzâde Müşterî’ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsizdir. Nestalik hatla yazılan eser, 138 varak, muhtelif satırlar ve 21,5x34,5 cm ebadındadır.

Başı: Ey diyen n’oldı sebep geldi mi ol gonçe-dehân
Gülşen-i vasla kadem koymadı ol serv-i revân

Sonu: Ey serv-i bâğ-ı hüsn ü gül-i gülşen-i kemâl
Yetdi bahâr-ı ‘ömrine ki efsûs tîz-zevâl

¹⁹ Müşterî’nin hacimce az olan şiirlerinin numaraları şunlardır: D-621 (28 varak), D-623 (8 varak), D-624 (15 varak), D-626 (19 varak), D-628 (6 varak).

Dîvân-ı Nâdim (No: D-350): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairi Mirza Bahış Nâdim Nevâhî'ye aittir. Yazmanın ilk 35 varağında şairin tercüme-i hâli yer almaktadır. Eser, 1928 tarihinde Ağa Kerim tarafından istinsah edilmiş olup son şiirler Farsçadır. Ciltsizdir. Nesih hatla yazılan eser, 253 varak, muhtelif satırlar ve 22x35 cm ebadındadır.

Başı: Selâm ola sana ey nîk-baht hoş ikbâl

Huceste tâli'-i ferhunde hümâyûn fâl

Sonu: Düşmen egerçi hûred bûd ez-tarîk

O-râ büzürg dân gam-hâr-ı hîş gîr

Dîvân-ı Nâ'ilî (No: M-21): Eser, 17. yüzyıl Sebk-i Hindi'nin önde gelen şairlerinden Nâ'ilî-i Kadîm'e aittir. Hicri 1074 (1663) tarihinde istinsah edilen yazmanın müstensihî belli değildir. Deri ciltle kaplanmışır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 100 varak, 25 satır ve 11x20 cm ebadındadır.

Başı: Reşkâ ziyâret-i hürrem-i ravza-i Resûl

Kim ceyb-i câna rîziş-i nâf-ı gazâl ider

Sonu: Târîh-i vefâtını dimiş mâder-i dehr

Gehvâre-i râhat ola Tıffî'ye lahd

Dîvân-ı Nâkâm²⁰ (No: M-58): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden İsmail Sadrettin Nâkâm'a aittir. Yazma, Hicri 1307 (1889) tarihinde İsa bin Hacı Bilal Efendi Nehevî tarafından istinsah edilmiştir. Karton ciltli olan yazmanın başlıkları kırmızı kalemle yazılmışır. Nestalik hatla yazılan eser, 66 varak, 16 satır ve 13,5x20,5 cm ebadındadır.

Başı: Tebâreke'illezî bi-yedihi'l-mülkü ve hüve 'alâ kullî şey'in kadîr. Hamd ü sipâs şükr-i bî-kıyâs mahz-ı Hudâvend...

Sonu: Nâkâm olma kesret-i cürmle nâ-sabûr

Hatm-ı rûsul şeff'idür Allah'dur gafûr

Dîvân-ı Nâzir²¹ (No: B-5102): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Abbas Ağa Nâzir'e aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton kapaklıdır. Yazma ziyadesiyle yıpranmıştır. Nestalik hatla yazılan eser, 69 varak, 16 satır ve 17x21 cm ebadındadır.

²⁰ Dîvân-ı Nâkâm'ın diğer nüshaları: B-270, B-1599, B-2912, M-39, S-41, S-541. Nâkâm'ın M-58 numaralı divan nüshasında ayrıca şaire ait Hadîs-i Latîf adında başka bir eseri daha vardır.

²¹ Dîvân-ı Nâzir'in diğer nüshaları: B-6408, B-1356, B-2546.

Başı: Cemâlin gülşeninde bâğ-ı cennetden eser gördüm
Açup tâvûsı tek zülfin o gülzâr içre per gördüm

Sonu: Gökden kesildi mi çâre-i imkânın ey ‘Arab
Hayfâ o yahşî gönüllerin devrânın ey ‘Arab

Dîvân-ı Nebâtî (No: B-6599): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Seyyid Ebulkasım Nebâtî-i Karacadağî’ye aittir. Şair, şiirlerinde kimi zaman Hançobanî ve Mecnûnşâh mahlaslarını da kullanmıştır. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazmanın sonunda Tebriz’de alındığına dair Farsça bir temellük kaydı bulunmaktadır. Karton ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser, 80 varak, 14 satır ve 17x21 cm ebadındadır.

Başı: Birce bah gör açılıp ol gül-i hamrâ hamrâ
Ki böyle vâlih olup bülbül şeydâ şeydâ

Sonu: Yazıkum geldi Nebâtî sana yandı üregim
Hayfın çohda dahi gezme böyle dîvâne

Dîvân-ı Nedîm²² (No: B-317): Eser, 18 yüzyıl divan şairlerinden Ahmed Nedîm’e aittir. İstinsah tarihi belli olmayan yazma, Osman bin Muhammed tarafından istinsah edilmiştir. Deri ciltlidir. Nesih hatla yazılan eser, 104 varak, 21 satır ve 12,5x19,5 cm ebadındadır.

Başı: Bîgâne gamzen ‘âşîka nâdâna âşînâ
Tâ key tegâfûl ey büt-i bîgâne âşînâ

Sonu: Böyle sıklet mi eyler idi
Benden olmasa dâverâ muztar

Dîvân-ı Nesîmî²³ (No: M-227): Eser, 14. yüzyıl ünlü Hurûfî şairlerinden Seyyid Nesîmî’ye aittir. Deri kaplı, karton kapaklı yazmanın müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Nesih hatla yazılan eser 201 varak, 13satır ve 18x24.7 cm ebadındadır.

Başı: İbtidâ geldi kelâm-ı lâ-yenâm
Fî vü zâd ü lâm-ı Hak’dan ve’s-selâm

Sonu: Gelinüz kamumuz ‘aşka uyalum
Bu ‘aklı koyalum yolda kaladur

²² Dîvân-ı Nedîm’in diğer bir nüshası M-62’de kayıtlıdır.

²³ Dîvân-ı Nesîmî’nin diğer bir nüshası da M-188’de kayıtlıdır.

Dîvân-ı Nevâyî²⁴ (D-344): Eser, ünlü Türk şairi ve devlet adamı Ali Şîr Nevâyî'ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, deri ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser 242 varak, muhtelif satırlar ve 22x34,5 cm ebadındadır.

Başı: Fesâhat dîvânının gazel-serâyaları tab'-ı mahzenidin şûrîde-hâl 'âşıkları...

Sonu: Öz tevkî'âtı böyle muvazzah kılup bu bikâ'ga muhallid ü müeyyed bolganım ma'lûm boldı, ve'd-duâ'.

Dîvân-ı Nevberî²⁵ (No: S-464): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairlerinden Kerbelâyî Kara Meşhedî Süleymanoğlu Nevberî-i Şûşevî'ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, kahverengi deri ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser, 234 varak, muhtelif satırlar ve 19x24 cm ebadındadır.

Başı: 'Âşık ol ey dil cihân kıldın başından kıl cüdâ

'Aşkdır bâ'is olan bu hilkate en ibtidâ

Sonu: Mîm harfiyle olan gazellerin el-bakiyyesi ikinci cilde yazılacaktır.

Dîvân-ı Nevres²⁶ (No: B-1383) : Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Mirza 'Ali Asgar 'Abidinoğlu'na aittir. Şairin yazmış olduğu şiirlerin müsvedde hâlidir. Derli toplu bir hâlde olmayan yazma, ciltsiz ve ilk sayfası eksiktir. Müellif hattıdır. Nestalik hatla yazılan eser, 154 varak ve muhtelif satırlardan oluşmaktadır.

Başı: Gözüm düşdi çün hatt-ı şark-ı Rus

Lebim hatt-ı noktasından aldı bûs

Sonu: Yâri tapşırdım ağıyâra

Bu derde pâsbân men oldum

Dîvân-ı Nevvâb²⁷ (No: B-7548): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairlerinden Mir Muhsin Hacı Mir Ahmedoğlu Ağa Mirzâde Nevvâb'a aittir. Nevvâb mahlasıyla şiirler yazan şairin aynı zamanda Farsça yazdığı bir şairler tezkiresi de mevcuttur. Divanda şairin Farsça ve Türkçe şiirleri bulunmaktadır. Hicri 1312 (1894-95) tarihinde istinsah edilen yazmanın müstensihî belli değildir. Karton kapakla ciltlenmiştir. Nestalik hatla yazılan eser, 89 varak, muhtelif satırlar ve 17x21 cm ebadındadır.

²⁴ Dîvân-ı Nevâyî'nin diğer nüshaları: A-372, B-6578, B-308, B-560, B-4425, B-6082, B-467, B-39, B-64, B-3099, B-2308, B-263, B-848, B-450, M-359, M-301, M-461, M-114, M-89, M-199, M-83, M-206, S-61, S-161, S-609, S-619, S-623, S-1104, S-1042, S-58, S-288, S-779, S-162.

²⁵ Dîvân-ı Nevberî'nin diğer nüshaları: S-466, S-467, S-465. İlk iki nüsha birbirlerinin devamıdır. S-466'da elif harfinden mîm harfine kadar, S-467'de ise nûn harfinden ya harfine kadarki şiirler bulunmaktadır.

²⁶ Dîvân-ı Nevres'in diğer nüshaları: S-1115 (I-II), FR-995.

²⁷ Dîvân-ı Nevvâb'ın diğer bir nüshası B-2721'de kayıtlıdır.

Başı: Minnet o hâlîka ki odur râzîku'l-verâ
Odur Hudâ-yı kadir [ü] vehhâb ü kibriyâ

Sonu: Cilve-i dîdârına 'âşık olan
Vâdi içre anda sararup solan
Nevvâb tek bî-ser ü sâ mân kalan
Kimdi salan 'âleme gavgâsını

Dîvân-ı Niyâzî-i Mısırî (No: M-28): Eser, 17. yüzyılın büyük mutasavvıf şairlerinden Niyâzî-i Mısırî'ye aittir. Yazma, Muhammed bin Ali Erzurûmî tarafından Hicri 1201 (1786) tarihinde istinsah edilmiştir. Deri ciltle kaplıdır. Nestalik hatla yazılan eser, 43 varak, 21 satır ve 13,5x20,5 cm ebadındadır.

Başı: Ey gönül gel gayrdan geç 'aşka eyle iktidâ
Zümre-i ehl-i hakikat anı kılmış muktedâ

Sonu: Temmet eş'âr-ı dîvân-ı Niyâzî el-Mısırî kaddese'llâhu te'âlâ sırrahu'l-'azîz.

Dîvân-ı Sâgarî (No: B-1391): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Molla Zeynelâbidîn bin Molla Sâdık Sâgarî-i Karabağî'ye aittir. Hicri 1263 (1846) tarihinde istinsah edilen yazma, müellif hattıdır. Baş tarafı yıpranan nüsha, karton kapaklıdır. Nestalik hatla yazılan eser, 113 varak, 14 satır ve 17x22 cm ebadındadır.

Başı: Kad tecellâ li'l-'aşkü'l-'irfân envârü'l-Hudâ
'Aşk ehline sezâdur 'aşka itmek iktidâ

Sonu: Feryâd yitürdiler bugün câna beni
Yandurdu başım eyledi dîvâne beni

Dîvân-ı Sâkıb²⁸ (No: D-240): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairi Haşim Beg Hacı Begoğlı Sâkıb'a aittir. Hicri 1349 (1928) tarihinde istinsah edilen yazma, müellif hattıdır. Çok yıpranmış olan yazma, karton kapaklıdır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 121 varak, muhtelif satırlar ve 21,5x33,5 cm ebadındadır.

Başı: Esîr-i zülf-i perîşân bilinmemiş kaldı
Fedâ-yı nâvek-i müjgân bilinmemiş kaldı

²⁸ Dîvân-ı Sâkıb'ın diğer nüshası FR-948'de kayıtlıdır. Sâkıb'ın hacimce çok az olan diğer şiirlerinin numaraları şunlardır: B-1454 (14 varak), D-357 (5 varak), FR-173 (3 varak), FR-1148 (1 varak), FR-1192 (1 varak), FR-108 (1 varak).

Sonu: Vefâ uman degülem Sâkîbâ güzellerden

Geçer mi hiç meger zerrece gümânımdan

Dîvân-ı Seyyid ‘Azîm Şîrvânî²⁹ (No: B-5264): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Hacı Seyyid ibn Seyyid Muhammed Şîrvânî’ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 288 varak, 12 satır ve 16x21,5 cm ebadındadır.

Başı: Kad tecellâ min şu’ail-ke’si envârü’l-bahâ

Tilke fadlu’llâhi bel yehdî li-nûrihî men yeşâ’

Sonu: Şî’re bakkâl hoş-bıkr virmez

Şî’r bir nahldür semer virmez

Dîvân-ı Seyyid Hâşim (No: M-59): Eser, 18. yüzyıl divan şairlerinden Celvetiye tarikatının Haşimiye kolunun kurucusu Mustafa Hâşim’e aittir. Divanın içerisinde ayrıca şairin Vâridât adında mensur olarak kaleme aldığı başka bir eseri daha yer almaktadır. Müstensihî belli olmayan yazma Hicri 1218 (1803) tarihinde istinsah edilmiş olup karton kapaklıdır. Nestalik hatla yazılan eser, 93 varak, 19 satır ve 15x21,5 cm ebadındadır.

Başı: Hazâ dîvân-ı es-Seyyid Hâşim Efendî el-Üsküdârî kaddese sırrahu’l-‘azîz.

Sonu: Temmet ed-dîvân-ı Hâşimî Mustafa Baba 1218.

Dîvân-ı Sıdkî (No: B-1301): Eser, 19. yüzyıl Ordubâd asıllı şair Muhammed Taki Kerbelâyî Caferoğlu Sıtkı’ya aittir. Divanda şairin Farsça şiirleri de bulunmaktadır. Kitap ciltsizdir. Yazmanın müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Nestalik hatla yazılan eser 77 varak, muhtelif satırlar ve 17x22 cm ebadındadır.

Başı: Hayâl-ı nakş-ı rûyun pâye-i fazl-ı kemâlimdür

Tecerrüd ‘âleminde nokta-i hâlin hayâlimdür

Sonu: Sıdkî inşâ eyleyüp yazdı bu tâze gazeli

İşiden göz basup ağzın bozacakmış ne bilüm

Dîvân-ı Sıdkî (No: B-2931): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Sadık Ebulhasanoğlu Sıdkî Bakülü’ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsizdir. Divanda şairin Farsça ve Türkçe şiirleri bulunmaktadır. Nestalik hatla yazılan eser, 33 varak, muhtelif satırlar ve 14x20 cm ebadındadır.

²⁹ Seyyid Azîm Şîrvânî’nin diğer divan nüshaları: B-1993, B-8008, B-4561, B-1374, D-306, M-146.

Başı: Salli yâ Rab Ahmed ilen ibn-i ‘ümmi Haydar’a

Ba’de Zehrâ vü Hasan ilen ol Hüseyin rehberine

Sonu: Dermân-ı dil-i rîşem la’l-ı nemekîn bâdâ

Revnağ-ı o revnağ der-mezheb ü dîn bâdâ

Dîvân-ı Süreyyâ (No: M-58): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Ağa Dadaş Süreyyâ’ya aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 118 varak, muhtelif satırlar ve 16,5x20 cm ebadındadır.

Başı: Gördiler bes ki eyleyür âh-ı figân Sekîne’ni

Saldılar nâkadan yire girye-künân Sekîne’ni

Sonu: Bir zülf-i müşk-bârdür ki ‘ömrüm kılan fenâ

Cânım salan hatâya bir âhû nigâhdür

Dîvân-ı Şeydâ (B-6564): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairlerinden Necefku Beg Mirza Muhammed Hasanoğlu Şeydâ Bahârlı’ya aittir. Müellif hattı olan yazmada her şiirin yazılış tarihi altında not edilmiştir. İlk şiir 1886 son şiir ise 1936’da yazılmıştır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 65 varak, muhtelif satırlar ve 16,5x21,5 cm ebadındadır.

Başı: Yokdur ‘âlemde bir ‘âşık kim ola kâımı revâ

Ger olup ‘âşık vekil ‘âşıkdur kâımı nâ-revâ

Sonu: Niçün kim zâr ü muztarsın terahhum benden istersin

Hemî âzârde çâkersin hemî şeydâyâ benzersin

Dîvân-ı Şühî (No: M-125): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Mustafa Ağa Şühî’ye aittir. Müstensihî belli olmayan yazma, Hicri 1309 (1890) tarihinde istinsah edilmiştir. Karton ciltlidir. Yazma 1 ön söz ve şiirlerin alfabetik sıraya göre sıralandıkları dizinle devam eder. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 109 varak, 14 satır ve 17x21 cm ebadındadır.

Başı: Hamd ü senâ-yı ‘âcizâne-i bî-pâyân hazret-i dârende-i ‘âlim-i ‘âlemyâne...

Sonu: Dil-i şürîde Şühî buldı pîç-i zülf-i cânâne

N’olur encâmı vâdihâ-yı pîçân târ ile gitdi

Dîvân-ı Yüzbaşıoğlu³⁰ (No: B-967): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairlerinden Mirza Hasan Ali Yüzbaşıoğlu Karabağı'ye aittir. Divan iki cilt halindedir. Müstensihî belli olmayan yazmanın 132. varağında Hicri 1318 tarihi bulunmaktadır. Karton ciltlidir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eserin ilk cildi 167 varak ikinci cildi ise 174 varaktır. Muhtelif satırlar hâlinde kaleme alınan yazma, 16,5x20 cm ebadındadır.

Başı: Ey olan zâtı ezelden hüsrev-i mülk-i bekâ

Ve'y ebed tahsînde yoh senden sivâ bir pâdşâh

Sonu: Şerbet-i la'l-i lebinden bir kadeh besdür bana

İstemem Nevâyî-i hazer elinden bin zülâl

Dîvân-ı Zâkir³¹ (No: B-2070): Eser, 19. yüzyıl Azeri şair ve aydınlarından Kasım Beg Zâkir'e aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, kahverengi kartonla ciltlenmiştir. Divanda klasik şiir nazım şekillerinin yanı sıra halk edebiyatı nazım şekillerine de yer verilmiştir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 130 varak, muhtelif satırlar ve 17x21 cm ebadındadır.

Başı: Munca kim vardur ol gamze-i câdüda belâ

Yohdu yüzden biri bu çarh-ı cefâ-cûda belâ

Sonu: Sühan-i cehl sözine merd-i dâna i'tibâr itmez

Sana tahkîk lâzımdur dise bir zen taleb menden

Esrâr-nâme³² (No: B-5266): Eser, 15. yüzyıl Akkoyunlu dönemi şairlerinden Ahmed-i Tebrizî'ye aittir. İki sütun hâlinde kaleme alınan eserin müellifi Abdulgani en-Nehevî'dir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 66 varak, muhtelif satırlar ve 14,5x20,5 cm ebadındadır.

Başı: Çü bismi'llahdur her işde fettâh

Anınla başla kim feth ide fettâh

Sonu: Girdi 'attâr evine Mevlânâ hoş

Şems elinden ol şarâbı kıldı nûş

Eş'âr-ı Abdulhâlık Yusuf (No: A-35): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairlerinden Mirza Abdulhâlık Yusuf Baküyî'ye aittir. Yazmada, 21 gazel, 3 kıt'a ve 1 mektup bulunmaktadır.

³⁰ Dîvân-ı Yüzbaşıoğlu'nun diğer nüshaları: M-91, S-105. Ayrıca B-1971'de şairin 8 varaklık şiirleri de vardır.

³¹ Dîvân-ı Zâkir'in diğer bir nüshası B-1740'ta kayıtlıdır.

³² Esrâr-nâme'nin diğer bir nüshası da B-1236-1'de kayıtlıdır.

Müstensihi ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsizdir. Nestalik hatla yazılan eser 26 varak, muhtelif satırlar ve 10,5x17,5 cm ebadındadır.

Başı: Gönlüm hoş olur ol büt-i zîbâya bahanda
Vecd eylerim ol zülf-i semen-sâya bahanda

Sonu: İn hâne-i ‘aşkest nighedâr-ı kadrem
İn ‘arz mukaddesest fâhle’ na’leyk

Eş’âr-ı ‘Âsaf (No: B-1239): Eser, Asaf mahlasıyla şiirler yazan Azeri bir şaire aittir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Kitapta şairin Türkçe şiirlerinin yanı sıra Farsça şiirleri de bulunmaktadır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 53 varak, 20 satır ve 13x19 cm ebadındadır.

Başı: Her nefes tâ var nefes eyler gönül hamd ü senâ
Bir nefes çekmeklige itmez bu şükrüm iktifâ

Sonu: Dökül bigânededen gûyâ belâlar aşinâdandur³³

Eş’âr-ı ‘Âsî (No: B-1239): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Muhammed İsmail Abdüsselamoğlu Âsî-i Bozovnevî’ye aittir. Hicri 1332 (1913) tarihinde istinsah edilen yazma, müellif hattıdır. Ciltsizdir. Yazmanın girişinde “Suret-i Eşgâl-ı Mahsûsa” başlığı altında şair kendi hayatını anlatmaktadır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 86 varak, muhtelif satırlar ve 12,5x18 cm ebadındadır.

Başı: Men Muhammed İsmâ’il ‘Abdü’s-selâm oğlu Bozovnevî el-mütehallıs Âsî.

Sonu: Tamâm oldı bu niyiştecât fî 11 mah-ı Muharremü’l-harâm 1332.

Eş’âr-ı Hüsnî (No: B-6599): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairlerinden Hüsnî mahlaslı bir şaire aittir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Şairin şiirleri yazmanın 124. sayfasından sonra başlamaktadır. Nestalik hatla yazılan eser, 172 varak, muhtelif satırlar ve 17,5x22 cm ebadındadır.

Başı: Girenler bezm-i dervîşe ider dehr ile kat’-ı tayy
Alup tanbûr u def meyhânede sâkîden ister mey

Sonu: Gözüm perdesi pâ-y-endâz gider
Bütün dünyâ ne varsa ser-bâz gider

³³ Yazma tek beytle bitmektedir.

Eş'âr-ı Keffâş (No: A-588): Keffâş mahlasını kullanan bir şairin Farsça ve Türkçe mersiyelerinin yer aldığı bir eserdir. Yazmanın son sayfası ciddi şekilde yıpranmıştır. Müstensahi ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsizdir. Nestalik hatla yazılan eser, 33 varak, muhtelif satırlar ve 11x18 cm ebadındadır.

Başı: Münkir olan fezâ'ilde ey imâm-ı dîn

Çıhsun gözi o kimsenin kâfirdi yâ 'Alî

Sonu: Getirüp yere vurdu istedi başını³⁴

Eş'âr-ı Mîrzâ Semender (No: B-203): Eser, Azeri şairlerinden Mirza Semender Derbendî'ye aittir. İstinsah tarihi belli olmayan yazma, müellif hattıdır. Karton ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser, 29 varak, 12 satır ve 12x19 cm ebadındadır.

Başı: Her ol esrâr-ı Hak kim ehl-i 'irfândan olur peydâ

Ne Tevrât ü ne İncil ü Kur'ân'dan olur peydâ

Sonu: Gizleyen nice gice bâde ki bezme gelen var

Esbâb-ı tarab-ı sâkî müheyyâ gerek olsun

Eş'âr-ı Mollâ Vâkıf Penâh³⁵ (No: A-421): Eser, 18. yüzyıl Azeri devlet adamı ve şairi olan Mollâ Vâkıf Penâh'a aittir. Divanda klasik edebiyata özgü nazım şekillerinin yanı sıra halk edebiyatı nazım şekillerinden koşma ve geraylı gibi türlere de rastlanır. Müstensahi ve istinsah tarihi belli olmayan yazmanın kapağı kahverengi deriyle kaplıdır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser 31 varak, muhtelif satırlar ve 14,5x15 cm ebadındadır.

Başı: Ey reng ü ruh-ı alına hayrân gül ü lâle

Cân kurban ola sen kimi bir kaşı hilâle

Sonu: Yüz bâğ-ı İrem ger ola yüz ravza-i gülşen

Yüz huld-ı berîn menzil-i a'lâ vü müzeyyen

Eş'âr-ı Sabûrî (No: B-2669): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairlerinden Ali Paşa Sabûrî'ye aittir. Şairin şiirleri 3 farklı müsvedde hâlinde bulunmaktadır. 1914'te istinsah edilen şiirler müellif hattıdır. İlk şiir müsveddesinin 1 ve 3. sayfalarında şairin hayatıyla ilgili bilgiler vardır. İkinci şiir müsveddesinde yer alan her şiirin sonunda şiirlerin yazılış tarihleri bulunmaktadır. Nestalik hatla yazılan eser, 146 varak ve muhtelif satırlardan oluşmaktadır.

³⁴ Yazmanın son dizesi yırtılmıştır.

³⁵ Mollâ Vâkıf Penâh'ın diğer şiirleri B-4669, A-988'de kayıtlıdır.

Başı: Döndüren zulmâtı kim nûrana mekteb-hânedür

Ögreden ‘ilm ü edeb insâna mekteb-hânedür

Sonu: Helâk itdi ‘uşşâkı hecrin yine

O bî-çârenin vasla ümîdi var

Eş’âr-ı Şehîd (No: B-2681): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Mirza Ebulhasan bin Kerbelayî Kazım Şehîd-i Şuşevî’ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, müsvedde hâlinde bulunmaktadır. Nestalik hatla yazılan eser, 70 varak ve muhtelif satırlardan oluşmaktadır.

Başı: Hücûm-ı eşk ider her dem cigerde yâreler peydâ

Ki tarâc olsa gülşen cûybâr eyler eser peydâ

Sonu: Hoşdur dil ü câna³⁶

Ferhâd u Şîrîn (No: S-490): Eser, Ali Şîr Nevâyî’nin mesnevisidir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton kapaklıdır. Mesnevi sondan eksiktir. Nestalik hatla yazılan eser, 275 varak, 11 satır ve 16,5x27,5 cm ebadındadır.

Başı: Bi-hamdele feth-i ebvâbü’l-ma’nî

Nasîb it könglüme feth olmak anı

Sonu: Yanacam ‘Acem’de urup nevbet

‘Arab’da dağı câlib-i kavs-ı şevket

Gazelliyât-ı ‘Abdî (No: B-2762): ‘Abdî mahlasıyla şiirler yazan bir şairin gazellerinden müteşekkil bir eserdir. İstinsah tarihi bilinmeyen yazma Abdulganî Efendi En-Nehevî tarafından istinsah edilmiş olup deri ciltle kaplıdır. Nesih hatla yazılan eser, 3 varak, 19-20 satır ve 17x22 cm ebadındadır.

Başı: Cihânda kalmadı gitdi gelenler

Birine bir eser kodu bilenler

Sonu: Onlara Hakk rahmet ide kim bu umuplar

‘Abdi’ye rahmet itse ‘aleyh diye mi

³⁶ Eş’âr-ı Şehîd tek beytle bitmektedir.

Gazelliyât-ı Bâkî Çelebi (No: A-462): 16. yüzyıl şairlerinden Bâkî'nin gazellerinin yer aldığı bir eserdir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsizdir. Nestalik hatla yazılan eser, 22 varak, muhtelif satırlar ve 12,5x19 cm ebadındadır.

Başı: Sahrâlara düşer n'ola nâfe-i gazâl

Sevdâlara salupdur anı dilberâ o hâl

Sonu: Sözinden ne gam Bâkîyâ müdde'înün

Sana mâ'il olunca 'âlemde şâhid

Gazelliyât-ı Fuzûlî³⁷ (No: C-257): İstinsah tarihi ve müstensihî belli değildir. Hem manzum hem de mensur parçalar içermektedir. Nestalik hatla yazılan eser 1^a-10^b varaklar arasında, 12 satır ve 10,5x17 cm ebadındadır.

Başı: Ol eyyâmda Hârûn Reşîd zamânında Bağdâd kâdılarında bir kâdı var idi.

Sonu: Sana Allah belâ virsün

Gözün egsün hacil itsün

Gazelliyât-ı Hatâyî³⁸ (No: B-392): Şah İsmail'in gazellerinden müteşekkil az hacimli bir eserdir. Yazma, 20. yüzyılın ilk yarısında Yusuf Vezir Çemenzemlinü tarafından Şah İsmail divanının Paris nüshası esas alınarak yazılmıştır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser 12 varak, muhtelif satırlar ve 16,5x41,5 cm ebadındadır.

Başı: Hâk-ı pâyin çün dilberâ tâc-ı devletdür mana

Hüsn-i yüzün görmek baht ü sa'âdetdür mana

Sonu: Hatâyî derdmendüm bir kemîne

Anınçün hû diyün şâhın demine

Gazelliyât-ı İbrahim Tâhir³⁹ (No: A-243): Eser, 20. yüzyıl Azeri şairlerinden Ağa İbrahim Tahir Meşhedî Abdaloğlu'na aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, deri ciltlidir. Yazmada şairin hem Türkçe hem de Farsça şiirleri bulunmaktadır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 74 varak, muhtelif satırlar ve 10,5x17 cm ebadındadır.

Başı: Şitâbân-ı ferâvân Hudâ-râ ser-ânest

Zâd-ı sâf er her çe hânem edâst

³⁷ Gazelliyât-ı Fuzûlî'nin diğer bir nüshası da B-1434'te kayıtlıdır.

³⁸ Gazelliyât-ı Hatâyî'nin diğer bir nüshası da D-627'de kayıtlıdır.

³⁹ Gazelliyât-ı İbrahim Tâhir'in diğer nüshaları: B-709, B-1788.

Sonu: Görenler yandı yekser hâlîme gördi de evzâ'm

Niçün dildâr bilmez derd-i mihnet yârla hâlîmi

Gazelliyât-ı Leyla Hanım (No: B-1568): Eser, 19. yüzyıl divan şairlerinden Leyla Hanım'a aittir. Müstensahi ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsizdir. Nestalik hatla yazılan eser, 83 varak, muhtelif satırlar ve 14,5x22,5 cm ebadındadır.

Başı: Giceler itdüğim âh itmedi mi âgâh seni

Âh u feryâddan agâh ider Allah seni

Sonu: Esip savurmadan gayrı ferâgat eyledi Leylâ

Bu rütbe-i hüzne bâ'is rüzgâr-ı hasret olmuşdur

Gazelliyât-ı Mazlûm: (No: B-8008): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Mazlûm Şirvânî'ye aittir. Müstensahi ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Yazmanın çeşitli sayfalarında Seyyid Azim Şirvânî, Dilsûz, Vâkîf, Zâkir ve Sarraf gibi şairlerin şiirleri mevcuttur. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser 115 varak, 14 satır ve 17,5x22 cm ebadındadır.

Başı: İbtidâ çün câma düşdi aks-ı zât-ı Kibriyâ

Kibriyâ zâtın sevenler câma olsun âşinâ

Sonu: Böyle rüsvâ-yı cihân oldı kuvve ey Mazlûm

Reh-i 'aşk içre menüm gayret ü 'ârım gitdi

Gazelliyât-ı Mücrim-i Buhârî (No: B-142): 19. yüzyıl Özbek şairlerinden Abid Hacı bin Mîrek Mücrim-i Buhârî'ye ait 37 gazelin bulunduğu yazmadır. Yazma, Farsça bir divan içerisinde bulunmaktadır. Muhyî-i Buhârî tarafından Hicri 1321 (1903) tarihinde istinsah edilen yazma karton kapaklıdır. Nestalik hatla yazılan gazeller, 16 varak, muhtelif satırlar ve 12,5x20 cm ebadındadır.

Başı: Her çe gûyem her çe hânîm ander evsâf-ı tu mâ

Gerçi evvel nâme be-niviştend mevlâ hastend

Sonu: Ez-kıyâs ez-gümân ez-vehm a'lâ berterî

Lîk âhir nakz kerdend ahd-râ ez-kâfiri

Gazelliyât-ı Nâbî (No: B-5215): Eser, 17. yüzyıl hikemi tarzın öcülerinden Yûsuf Nâbî'nin gazellerini ve rubailerini içermektedir. Yazma, Hicri 1164 (1750) tarihinde Muhammed Sâdık el-Vânî tarafından istinsah edilmiştir. 499 gazel, 29 rubainin yer aldığı

yazma ciltsizdir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 122 varak, 17 satır ve 15x20,5 cm ebadındadır.

Başı: Elfâza beden ma'nâya cândur bu
Mîzân-ı kemâl-i ehl-i 'irfândur bu
Ta'bir-i zebân-ı 'Arab u Rum u 'Acem
Cem' olsa 'aceb mi sahn-ı dîvândur bu

Sonu: 'Aşkunla idüp sîneyi pür-şerha ezel
Dibâce-i ârzûya çekdüm cedvel
Zülfinde iken ilişdi dil kâkûline
Ser-menzile çıkdı rismân-bâz-ı emel

Gazelliyât-ı Nâkâm (No: S-217): 19. yüzyıl Azeri şairlerinden İsmail Sadrettin Nâkâm'ın 83 gazelinden müteşekkil bir eserdir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton kaplıdır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 20 varak, 17 satır ve 20x26 cm ebadındadır.

Başı: Yâ sani'a'l-bedâyi' yâ hâlîka'l-verâ
Yâ vâcibe'l-vücûd leke'l-hamdü ve's-senâ

Sonu: Gönülde kalmadı Nâkâm ârzû artık
Bu müjde idi bana cümleden güzide var

Gazelliyât-ı Nâşî (No: A-595): Nâşî mahlaslı bir şairin yazmış olduğu gazellerden müteşekkil bir eserdir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton kapalıdır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 64 varak, muhtelif satırlar ve 11x19 cm ebadındadır.

Başı: Mahv oldı kamer hûrşid-i ruhsârını körgeç
Târ oldı güneş 'ârız-ı gülnârını körgeç

Sonu: Yokdu senden gayrı bir kes kim mu'în olsun bana
Dehr-ârâ ey dilber-i ra'nâ gözlerim gözler seni

Gazelliyât-ı Nevâyî (No: B-2008): Eser, Ali Şîr Nevâyî'nin gazellerinden müteşekkilidir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser, 26 varak, 11 satır ve 12x16 cm ebadındadır.

Başı: Zihi hüsnin zuhûrından tüşüp her kimge bir sevda bu sevdâlar ile günin...

Sonu: İki sipendeni gerçi 'âşık olmağı lazım gelür

Bari olmak ki bolgay zımnında yüz min hayât

Gazelliyât-ı Râcî⁴⁰ (B-1569): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Tebriz doğumlu Hacı Abdulhasan Râcî'ye aittir. Yazmanın içerisinde şairin Türkçe şiirlerinin yanı sıra Farsça şiirleri de bulunmaktadır. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsizdir. Yazma derli toplu bir eser olmaktan ziyade müsvedde halindedir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 20 varak ve muhtelif satırlardan oluşmaktadır.

Başı: Rakîbe mahrem olan günden ey güzel görirem

Olup eger 'âşık hayli kem-hacil görirem

Sonu: Yüz igirmi dörd bin âdem minnetin çekince gel

Râcî git çek bir emîrû'l-mü'minîn minnetin

Gazelliyât-ı Rahmetî-i Tebrîzî⁴¹ (No: B-1621): 17. yüzyıl Azeri şairlerinden Rahmetî-i Tebrîzî'nin gazelleridir. Esas itibariyle şairin Farsça divanının sonunda yer alan Türkçe yazılmış 25 gazelidir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsizdir. Nestalik hatla yazılan eser, 25 varak, muhtelif satırlar ve 14,5x22,5 cm ebadındadır.

Başı: Bezm-i vaslın mahremi viridi çok hasret mana

Lîk her bir hasret oldu hecrde râhat mana

Sonu: Rahmetî tek ey sanem zünnâr-ı zülfün çohları

Küfre saldı evvel ü âhir müselmân eyledi

Gazelliyât-ı Sabâhî (No: B-1381): Eser, Sabâhî mahlaslı bir şaire aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton kapaklıdır. Nestalik hatla yazılan eser, 99 varak, 19 satır ve 14x20 cm ebadındadır.

Başı: Dün bâğda gördüm ki gezir bir kad-i ra'nâ

Yoh şübhe buna dâye olup Meryem-i Sârâ

Sonu: Var-ı yoh gitdi civânlıkda Sabâhî ne gamım

Gör olan vakte kefen cisme kamis olduğumu

⁴⁰ Gazelliyât-ı Râcî'nin diğer bir nüshası B-160'ta kayıtlıdır.

⁴¹ Gazelliyât-ı Rahmetî-i Tebrîzî'nin diğer bir nüshası B-143'te kayıtlıdır.

Gazelliyât-ı Takî (No: A-30): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Aşık Takî'ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma ciltlidir. Yazmanın sonunda müellifin hayatı ile ilgili bilgi mevcuttur. Nesih hatla yazılan eser, 17 varak, muhtelif satırlar ve 10,5x15 cm ebadındadır.

Başı: İbtidâ derd-i dilimi sana câr eylerim kağız

Seni bu gönlümün evinden haberdâr eylerim kağız

Sonu: Cây diler ancak 'avâm olup şairliğini kenâra

V'âşikâra çıharan olmayup niçe bu nâkiler

Hadîs-i Erba'în Tercümesi (No: B-2873): Edebiyatımızda Miftâhü'l-fütûhât olarak da adlandırılan Hâkânî Mehmed Bey'in kırk hadis tercümesidir. Baştan ve sondan eksik olan yazma, deri ciltlidir. İstinsah tarihi belli olmayan eserin müstensihî Muhammed Veled-i Hacı Molla Ali'dir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser 47 varak, 23 satır ve 15x19,5 cm ebadındadır.

Başı: Oldı levlâke le 'amrük tâc ona

Ka'be kavseyn oldı hem mi'râc ona

Sonu: Girdi attar evine Mevlâna hoş

Şemseddîn ol şarâbı kıldı nûş

Hayriyye-i Nâbî⁴² (No: B-4321): Eser, 17. yüzyıl hikemi tarzın temsilcilerinden Yûsuf Nâbî'nin toplumsal hayata dair öğütlerinin yer aldığı ünlü mesnevisidir. Yazma, Ahmed bin Mahmud Efendi Ni'met-âbâdî tarafından Hicri 1260 (1844) tarihinde istinsah edilmiştir. Karton kapaklıdır. Nestalik hatla yazılan eser, 51 varak, 15-16 satır ve 16x22 cm ebadındadır.

Başı: Hamd ol Allah-ı 'azîmü'ş-şân

Mübdî-i dâ'ire-i imkâna

Sonu: Çün Ebu'l-hayr konuldu nâmun

Hayr ide Hazret-i Hakk encâmun

Hamse-i Nevâyî (No: M-128): Eser, Çağatay edebiyatının büyük şairlerinden Ali Şîr Nevâyî'ye aittir. Müstensihî belli olmayan yazma, Hicri 1315 (1897) tarihinde istinsah edilmiştir. Yazmada Nevâyî'nin sırasıyla Hayretü'l-ebrâr, Ferhâd ü Şîrîn, Leylâ vü Mecnûn Seba'-ı Seyyâre ve Sedd-i İskender mesnevileri bulunmaktadır. 4 sütun hâlinde kaleme alınan

⁴² Hayriyye-i Nâbî'nin diğer bir nüshası Nâbî'nin gazelliyatının da bulunduğu B-5215'te kayıtlıdır.

yazma, karton ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser, 362 varak, 19 satır ve 15,5x23,5 cm ebadındadır.

Başı: Bismi'llahirrahmanirahîm

Riştege çekdi pençe-i dürr-i yetîm

Sonu: Nevâyî kılup Tengri kâming revâ

Sana rûzî âyeti 'acâyib nevâ

Hıfzû'l-Îmân (No: M-155): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Mirza Hüseyin bin Ağa Mirza Muhammed Ahundzâde Râhî-i Erdebîlî'ye aittir. Müstensihî belli olayan yazma, Hicri 1320 (1902) tarihinde istinsah edilmiştir. Kitapta Râhî'ye ait kaside, gazel ve mersiyeler bulunmaktadır. Karton ciltlidir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 134 varak, 15-16 satır ve 21x54 cm ebadındadır.

Başı: Bâ'is bu kitâbı Türkî cem' eyledüm ki hamusı başuma gelüp.

Sonu: Rahâtı koyma kala nâle-i efgândasın

Rahm kıl hâlîmi olmaga reftâr bugün

Hicviyyât-ı Nâci (No: B-6599): Eserde 19. yüzyıl şairlerinden Mirza Mehdi Nâcî, Abdullah Âsî ve daha birçok şairin yazıları yer almaktadır. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser, 50 varak, 12 satır ve 17,5x22 cm ebadındadır.

Başı: 'Arzıma gûş kıl ey panbuk atanın bâlâsı

Galat itdüm bu sözi ey melikânın bâlâsı

Sonu: Ki senin bu amelin şive-i şeytâna deger⁴³

'İlm-i Engâm (No: B-1236): Müellifî belli olmayan eserde Yunus Emre, Aziz Mahmud Hüdâyî, Hüseyin Efendi ve Ahizâde gibi şairlerin şiirlerinden örnekler yer almaktadır. Deri ciltli olan yazma, baştan ve sondan eksik olup müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 63 varak, muhtelif satırlar ve 16x22,5 cm ebadındadır.

Başı: Ey hevâ-i nefse uyan

İnsafa gel kork Allah'dan

⁴³ Hicviyyât-ı Nâcî'nin sonu, tek bir beyitle bitmektedir.

Sonu: Bize tevîk[in] refik it yâ İlah

Rabbenâ eslihlenâ a' mâlenâ

İzhâr-ı Te'essüf (No: S-637): Eser, Müşterî mahlasını kullanan bir müellife aittir. 22 Kasım 1928 tarihinde istinsah edilen yazmanın müstensihi belli değildir. Yazma ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser 15 varak, 9-11 satır ve 22x29,5 cm ebadındadır.

Başı: Bilmezem cânâ niçün ehlin ferâmûş eyledin

Sâgar-ı 'ıyşıma tîz döker yek şerâb-ı mihneti

Sonu: Bana ey diyen ne vaktde tamâm oldı mâh-tâbın

Ne zamân zevâle geldi bu hüsn-i âfitâbın

Kenzü'l-Ma'ârif (No: S-200): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Muhammed Takî bin İbrahim Kumri-i Derbendî'ye aittir. Yazmada şairin Hazreti Muhammed ve Hazreti Ali'ye medhiye olarak yazdığı Türkçe ve Farsça şiirleri yer almaktadır. Yazmanın ilk varagındaki ilk üç beytin son sözcükleri bulunduğu yaprak yıpranmıştır. Koyu kırmızı karton kapalıdır. Nesih hatla yazılan eser, 42 varak, muhtelif satırlar ve 20x29 cm ebadındadır.

Başı: Der-hidâyet âye-i vallâhu yehdî min yeşâ

Nakş-ı setr-i evvelîn ez-defter-i tûmâr-ı 'aşk

Sonu: Var ne kadar 'ömri töküp subh u mesâ eşk teri

Mihnet-i vâkı'a-ı şâh-ı şehîdân bu gice

Kıssa-i Yûsuf u Züleyhâ (No: B-4932): Eserin müellifi belli değildir. Baştan ve sondan eksik olan yazmanın istinsah tarihi ve müstensihi de belli değildir. Başlıkları kırmızı mürekkeple yazılan eser, ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser 37 varak, 15 satır ve 17x22 cm ebadındadır.

Başı: İşitdi munı Yûsuf kıldı efgân

Zamânı pîr sözine oldı galtân

Sonu: Makâmından ana ma'lûm kıldı

Garîb işler ana mefhûm kıldı

Kıssa-i Yûsuf (No: B-3422): Eser, 13. yüzyıl şairlerinden Ali'ye aittir. Bu eser aynı zamanda Türk edebiyatında kaleme alınan ilk Yûsuf u Züleyhâ mesnevisidir. İstinsah tarihi belli olmayan yazmanın müstensihi Abdullah bin 'Adaş'tır. Baştan eksik olan yazma 4. varaktan itibaren başlamaktadır. Nestalik hatla yazılan eser 70 varak, 16 satır ve 18x22 cm ebadındadır.

Başı: Tokuz kardeşi Yûsuf'a diyer idi

Yehûda birle da'vet dururlar imdi

Sonu: Temmet el-kitâb ketebe 'Abdullah bin 'Adaş

Kitâb-ı Seyyâdî (No: B-429): Eserin müellifi ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Yazmada dinî konular ele alınmıştır. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 64 varak, 12 satır ve 14x21 cm ebadındadır.

Başı: Bir merhamet eyle ey Hudâyâ

İşim sana ilticâdur.....⁴⁴

Sonu: Ve âlihi ve ashâbihi ecmâ'in Fâtîha

Külliyât-ı Nâkâm⁴⁵ (No: M-40): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden İsmail Sadrettin Nâkâm'a aittir. Müstensihî belli olmayan yazma, Hicri 1316 (1898) tarihinde istinsah edilmiştir. Karton ciltli olan yazmanın başlıkları kırmızı kalemle yazılmıştır. Külliyatın içerisinde şairin Dîvân, Ferhâd ü Şîrîn ve Leylâ vü Mecnûn eserleri bulunmaktadır. Nestalik hatla yazılan eser, 194 varak, 16 satır ve 14,5x21 cm ebadındadır.

Başı: Hüceste subh-demi kim bahâr-ı bâğ-ârâ

Kılup cihânda diger gûne nakşlar peydâ

Sonu: Be-hak-ı hâtem-i hatm-ı nübüvvet

Kitâb-ı hâtimem kıl bâ-sa'âdet

Külliyât-ı Nevâyî⁴⁶ (No: M-45): Ali Şîr Nevâyî'nin Çihl Hadîs, Nazmü'l-cevâhir, Hamsetü'l-mütehâyirîn, Mecâlisü'n-nefâyis, Münşeât ve Vakfiyye adlı eserlerinin bulunduğu külliyatıdır. Yazmanın müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 270 varak, 12 satır ve 13x19 cm ebadındadır.

Başı: Hamd onga kim kelâm-ı hayr-ı meâl

Kıldı ilge resûl-ı dîn irsâl

Sonu: Yanga ikrâr kılup bir kişi tasarrufiga kim öz kâbilimdin müteveli kılup erdüm.

Külliyât-ı Sâbit (No: M-25): Eser, 17. yüzyıl divan şairlerinden Bosnalı Sâbit'e aittir. Külliyatın ilk bölümünde şairin divanı daha sonra sırasıyla Edhem ü Hümâ, Berbernâme ve

⁴⁴ Birinci beytin ikinci dizesinin bulunduğu yaprak yırtılmıştır.

⁴⁵ Külliyât-ı Nâkâm'ın diğer nüshaları: B-8007, M-375.

⁴⁶ Külliyât-ı Nevâyî'nin diğer bir nüshası D-314'te kayıtlıdır. Bu külliyatta Lisânü't-tayr, Leylâ vü Mecnûn ve Sedd-i İskender mesnevileri mevcuttur.

Derenâme mesnevileri bulunmaktadır. Müstensihî belli olmayan yazmanın istinsah tarihi Hicri 1124 (1724) olup karton ciltlidir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser 143 varak, 19 satır ve 12x19,5 cm ebadındadır.

Başı: O şeb zabt itdiler târîh-i mi'râc-ı mu'allâyı

Midâd-ı müşk ile kitâb-ı dîvân-hâne-i mi'nâyı

Sonu: Bi-hamd ü subhâne vü te'âlâ işbu dîvân-ı 'Ala'addin Bosnevi Beg'in yüz igirmi dördüncü sene-i Hicrîde Zilkade ayının muntazıfında erbâb-ı zevk ü safâ için yâdigâr olarak tahrîr kılındı. 1124.

Leylâ vü Mecnûn (No: B-1623): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden İsmail Sadrettin Nâkâm'a aittir. Müstensihî belli olmayan yazma, Hicri 1315 (1897) tarihinde istinsah edilmiştir. Karton ciltlidir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 358 varak, muhtelif satırlar ve 13x23,5 cm ebadındadır.

Başı: İlahî bâb-ı tevfikin güşâd it

Meni tevfikin ile ber-murâd it

Sonu: Be-hak-ı hâtem-i hatm-ı nübüvvet

Kitâb-ı hâtimem kıl bâ-sa'âdet

Leylâ vü Mecnûn⁴⁷ (No: B-2468): Eser, Fuzûlî-i Bağdâdî'nin ünlü mesnevisidir. Yazmanın giriş bölümünde 1 rubai ve dibace, sonunda ise Farsça nesirle kaleme alınmış Kelâm-ı Mîrzâ Kâzım adlı başka bir eser mevcuttur. Deri ciltle kaplanmış yazma, Fethullah bin Muhammed 'Ali Aştîyânî El-Kumî tarafından Hicri 1256 (1840) tarihinde istinsah edilmiştir. Nestalik hatla yazılan eser, 78 varak, 10 satır ve 15x20 cm ebadındadır.

Başı: El-hamdü li-vâhibi'l-mekârim

Ve'ş-şükrü li-sâhibi'l-merâhim

Sonu: Şâ'irliğe iftîhâr idüben

Kendi özine şi'âr idüben

Leylâ vü Mecnûn (No: B-201): Eser, Azeri şairlerinden Mirza Hüseyin bin Mirza Kerim Çâker-i Şûşevî'ye aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Yazma baştan sona kurşun kalemle tekrar düzenlenmiştir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 61 varak, 14 satır ve 11,5x20 cm ebadındadır.

⁴⁷ Leylâ vü Mecnûn'un diğer nüshaları: A-373, B-154, B-193, B-775, B- 3988, B-1819, B-6510, B-547, B-5010, B-4015, B-4361, B-6658, B-7527, B-4601, B-7657, B-2317, B-1723.C-192, C-862, C-257, C-832, M-205, M-213,

Başı: Târîh-i selefde çün esâtîr

Bu tarzla eyleyüpdür tahrîr

Sonu: Elde bilig yalın ayak baş açık⁴⁸

Lisânü't-Tayr⁴⁹ (No: S-310): Eser, Ali Şîr Nevâyî'nin mesnevisidir. Yazma, Muhammed Abdullatif el-Hüseyni tarafından Hicri 944 (1537) tarihinde istinsah edilmiştir. Kitabın sonunda eserin Muhammed Beg Selim Han'a ait olduğuna dair bir temellük kaydı mevcuttur. Karton kapaklı yazma, siyah deri ciltle kaplıdır. Nestalik hatla yazılan eser, 194 varak, 15 satır ve 18x31 cm ebadındadır.

Başı: Cân kuşu çün mantık-ı râz eylegey

Tengri hamdı birle âgâz eylegey

Sonu: Bir perîşân söz ki yazdım yâ Kerîm

Barçadan estağfirü'llahe'l-'azîm

Manzûme-i İshâk Zencânî (No: B-1487): Eser, Azeri şairlerinden İshâk Zencânî'ye aittir. Yazma, Abdüsselam Sâni-i Nehevî tarafından Hicri 1205 (1790) tarihinde istinsah edilmiştir. Yazma ciltsizdir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 9 varak, 19-20 satır ve 15x21 cm ebadındadır.

Başı: Kiliddür besmele gülzâr-ı 'ilmin

Revâcî ü revnak-ı bâzâr-ı 'ilmin

Sonu: Temmet hazâ manzûme-i İshâk Zencânî....

Marifet-nâme (No: A-161): Eser, Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretlerine aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi bilinmeyen yazma, karton ciltlidir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 220 varak, muhtelif satırlar ve 11x17 cm ebadındadır.

Başı: Hakîkat 'âleminde Hak diyüp Hak damşan

Hakkını Hak tapup Hakk'ınun emrin dutan

Sonu: Yakîn olduran âdemler ahiret gününde burda dadar

Zâlim birinün düşmenidür Allah kûlun

⁴⁸ Yazma tek beytle bitmektedir.

⁴⁹ Lisânü't-tayr'ın diğer bir nüshası da D-390'da kayıtlıdır.

Mihr ü Vefâ⁵⁰ (No: B-7768): Eser, 15. yüzyıl şairlerinden Ümmî ‘İsâ’ya aittir. Muhtelif satırlar halinde yazılan eser, 1249 (1833-1834) tarihinde Abdulgani bin Hacı Muhammed Efendi Nehevî tarafından istinsah edilmiştir. Yazma, deriyle kaplanmış karton kapaklıdır. Nestalik hatla yazılan eser, 18 varak, muhtelif satırlar ve 17x21 cm ebadındadır. Ayrıca eserin sonunda Risâle-i Mu’amma-i Kenzü’l-‘âşîkîn adlı başka bir eser daha bulunmaktadır.

Başı: Ol Allah adını yâd idelüm

Söze bismi’llâh bünyâd idelüm

Sonu: Okuyanı dinleyeni yazanı

Rahmetinle yârlıġagıl yâ Ganî

Na’t-ı Resûl: (No: B-6817): Hazreti Peygamber’in övgüsüne yer verilen eserin müellifi belli değildir. Yazma, Abdulgani Halaskarzade Nehevi tarafından Hicri 1262’de (1845) istinsah edilmiştir. Kitapta Na’t-ı Resûl dışında Türkçe yazılmış El-Manzûme Fi-‘Akâ’id, Civâr-ı İslâm ve Kasîde-i Beynamâz adında üç farklı eser daha vardır. Nestalik hatla yazılan eser 5 varak, 20 satır ve 17x22 cm ebadındadır.

Başı: Enbiyânın ‘ismeti olmuşdurur günden ‘ayân

Nass-ı kat’ ile Hakk’â itdiler anı beyân

Sonu: Kamu dünyâ benim olsa gamım gitmez nedendir bu

Tâ ezelden kurulmuşdur gam ilen bir bedendir bu

Nevha vü Mersiyeler (No: B-1193): Eserin kime ait olduğu belli değildir. Yazmada dini şiirler ve ehl-i beyte yazılmış mersiyeler bulunmaktadır. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltsizdir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 72 varak, muhtelif satırlar ve 17x24 cm ebadındadır.

Başı: Nice diyem bu sözi yohdu nutkda gûyâ

Ne dîndür bu ne mezheb bu ne îmândur

Sonu: Gel gitme kârzâra civânım ‘Alî ‘Alî

Olsun fedâ o cânâ bu cânım ‘Alî ‘Alî

Pend-nâme-i Güvâhî (No: B-175): Eser, 16. yüzyıl şairlerinden Güvâhî’ye aittir. İki sütun hâlinde yazılan eserin müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Nestalik hat ile yazılan eser 63 varak, 14 satır ve 13,5x20 cm ebadındadır.

⁵⁰ Mihr ü Vefâ’nın diğer bir nüshası da B-5655’te kayıtlıdır.

Başı: Semâ vü ‘arz sultânı ‘azîm-i zü’l-celâl Allah
‘İbâdına çok ihsânı kerîm vir kemâl Allah

Sonu: Tamâm oldu kitâbın intihâsı
Gerekdür kâtibe şerbet bahâsı

Pend-nâme-i Zarîfi (No: M-48): Eser, 18. yüzyıl divan şairlerinden Rusçuklu Zarîfi’ye aittir. Nasihatname olarak da bilinen eser, siyah deri ciltle kaplanmıştır. Müstensihi belli olmayan yazma Hicri 1287 (1870) tarihinde istinsah edilmiştir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 37 varak, muhtelif satırlar ve 15x20 cm ebadındadır.

Başı: Hamd-ı bî-hadd ol Hudâ’ya ibtidâ
Hikmetine yokdur anın intihâ

Sonu: Zarîfi pendini gûş eyle sen de
Hayât âbım nûş eyle sen de

Sa’lebiyye (No: A-1413): Eser, 19. yüzyıl Azeri şairlerinden Muhammed Bakır Halhali’ye aittir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, devrin kötü davranışlarından kıskançlığı eleştirmektedir. Yazmanın 10 ve 15. varaklarının sayfa kenarlarında şiirler bulunmaktadır. Ciltsiz olan eserin sonu Farsça bitmektedir. Nestalik hatla yazılan eser, 15 varak, muhtelif satırlar ve 11x18 cm ebadındadır.

Başı: ‘Ayâline kılup artuk vasiyyet
Ona çoh söz didi virdi nasihat

Sonu: Sitâyîş kerde âdem tâ ki âdem şud der-în ‘âlem
Hevâyeş Nûh ber-ser daşt tâ îmin zi-Tufân

Şerh-i Bist Bâb (No: B-1914): Eser, Abdulali Berhendî adında bir müellife aittir. Mensur olarak kaleme alınan yazma, dinî konular içermektedir. Yazmanın içerisinde aynı zamanda Mahzûnî mahlaslı bir şaire ait şiirler de bulunmaktadır. Mirza bin Mollâ İmâmkuli Bâdkûbi tarafından Hicri 1245 (1829) tarihinde istinsah edilen yazma, ciltsizdir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 24 varak, muhtelif satırlar ve 10x35 cm ebadındadır.

Başı: Fâtîha hitâbdur her bâb ü hâtîme makâldür heme hâl sipâs ü sitâyîş-i hakîmdür

Sonu: Kad vaka’a’l-ferâğ bi-yedi’l-hakîr Mirza bin Mollâ İmâmkuli Bâdkûbî (1245)

Şikâyet-nâme-i Rûhî-i Bağdâdî (No: B-5355): 16. yüzyıl şairlerinden Rûhî-i Bağdâdî'nin ünlü Şikâyetnâme'sidir. Eser, Arapça bir kitabın içerisinde yer almaktadır. Hicri 1008 (1599) tarihinde istinsah edilen yazmanın müstensihisi belli değildir. Nestalik hatla yazılan eser 3 varak, muhtelif satırlar ve 14,5x20,5 ebadındadır.

Başı: Min kelâm-ı Rûhî-i Bağdâdî 'aleyhi rahmete, der-beyân-ı ahvâl-ı zamâne vü ebnâ-yı güfte şüd

Sonu: Hazret-i Hak'dur terakkîden tedennîden beri

Lahza lahza yoksa artup mâsivâ eksilmede

Tercüme-i Şerh-i Hadîs-i Erba'în (No: B-2873): 16. yüzyıl müelliflerinden Hazînî'nin Muhammed bin Ebu Bekr el-Usfurî'nin Arapça yazdığı Hadîs-i Erba'în şerhinin Türkçe tercümesidir. Ahmed Musa İsmail Efendi tarafından Hicri 1239 (1823) tarihinde istinsah edilen yazma, ciltlidir. Nestalik hatla yazılan eser 46 varak, 15 satır ve 15x19,5 cm ebadındadır.

Başı: Eş-şükr ü senâ ol Allah'a kim kısmet idüpdür vârisler arasında öz lutf u 'inâyet ile.

Sonu: Her birine iki ve bâkî iki kalur. Bu ikiden her kardeşe biri ol kardeşler kim atadandır.

Terkîb-i Bend⁵¹ (No: M-71): Eser, Tanzimat edebiyatının önemli şairlerinden Ziya Paşa'ya aittir. Müstensihisi ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, karton ciltlidir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 12 varak, 12 satır ve 16,5x21 cm ebadındadır.

Başı: Bu kargâh-ı sun' 'aceb ders-hânedür

Her nakş bir kitâb-ı ledünden nişânedür

Sonu: Meydân-ı suhanda yoğ iken sen gibi bir er

Bir şâ'ir-i Rûm oldu sana şimdi berâber

Varka vü Gülşâh⁵² (No: B-4228): Eser, 14. yüzyıl mesnevi şairlerinden Yûsuf-ı Meddâh'a aittir. Deri kaplı karton kapağı olan eserin müstensihisi ve istinsah tarihi belli değildir. Baştan ve sondan eksik olan eser, ciddi şekilde yıpranmıştır. Metin içerisindeki başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser, 37 varak, muhtelif satırlar ve 14x19,5 cm ebadındadır.

⁵¹ Terkiib-i Bend'in diğer bir nüshası B-1998'de kayıtlıdır.

⁵² Varka vü Gülşâh'ın diğer nüshaları: B-5266-1, B-7768.

Başı: Hem molânın ol gice kızı olur

Ol dahi bir kıymetli gevher bulur

Sonu: Gâh ağlar gâh ol hayrân olur⁵³

Vesiletü'n-necât⁵⁴ (No: B-6835): Eser, Süleyman Çelebi'nin ünlü mevlid-i şerifidir. İki sütun hâlinde kaleme alınmış eser ciltlidir. Yazma, Abdülğani bin Hacı Muhammed Efendi tarafından Hicri 1267 (1850) tarihinde istinsah edilmiştir. Nestalik-şikeste hatla yazılan eser 19 varak, muhtelif satırlar ve 17x21 cm ebadındadır.

Başı: Allahın adın zikr idelüm evvelâ

Vâcib oldur cümle işde her kûla

Sonu: Okuyanı okudanı dinleyeni

Rahmetinle yârlığagıl yâ Ganî

Yûsuf u Züleyhâ⁵⁵ (No: B-4465): Eser, 14. yüzyıl mesnevi şairlerinden Sülî Fakîh'e aittir. İki sütun hâlinde kâğıda geçirilen eser, Hâfız Muhammed Ali tarafından 1255 (1839) tarihinde Kars'ta istinsah edilmiştir. Karton kapağı olan kitabın ilk sayfasında bir mühür vardır. Nesih hatla yazılan eser 203 varak, 15 satır ve 15x21 cm ebadındadır.

Başı: Kılalım şükr-i Hudâven-i cihân

Söyleyelüm bir 'acâyib destân

Sonu: Yûsuf'ı çıkardı Tengri emriyle⁵⁶

Yûsuf u Züleyhâ⁵⁷ (No: B-4441): Eser, 15. yüzyıl Akkoyunlu dönemi şairlerinden Hatâyî-i Tebrîzî'ye aittir. Başlıkları kırmızı mürekkeple yazılan eser, Molla Veysel Rahimoğlu tarafından Şihli köyünde Hicri 1252 (1836) tarihinde istinsah edilmiştir. Ciltsizdir. Nestalik hatla yazılan eser, 41 varak, 13 satır ve 17x21 cm ebadındadır.

Başı: İbtidâ kılduk be-nâm-ı ol kerîm

Ey ki bismi'llahirrahmanirahîm

⁵³ Yazmanın son dizesinin yer aldığı yaprak yırtılmıştır.

⁵⁴ Vesiletü'n-Necât'ın diğer nüshaları: A-617, A-947, B-5231, B-5702, B-1625, B-1515, B-6526, B-4957, B-2409, B-7235, B-4955, B-4321, B-3020, B-6285, B-4950, B-4601, B-1759, B-6267, B-4807,

⁵⁵ Yûsuf u Züleyhâ'nın diğer bir nüshası da S-146'da kayıtlıdır.

⁵⁶ Yazma çok silik olduğundan son dizesi okunamadı.

⁵⁷ Yûsuf u Züleyhâ'nın diğer nüshaları: B-5709, B-3231, B-5460, B-1928, B-6594, M-185.

Sonu: Tamâm oldı Züleyhâ'nun nazmı munda

Ohuyanlar bir du'â kılsun hem onda

Yûsuf u Züleyhâ⁵⁸ (No: A-438): Eser, 16. yüzyılda özellikle mesnevileriyle tanınan Akşemseddînzâde Hamdullah Hamdi'ye aittir. Yazmanın müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, baştan ve sondan eksiktir. Karton ciltlidir. Nesih hatla yazılan eser, 137 varak, 15 satır ve 11x18 cm ebadındadır.

Başı: Nîza alsa eline ol hûnî

Halka gibi kapaydı gerdûnı

Sonu: Kand-ı pend ile halkı toylardı

‘İlm ü hikmet kelâmı söylerdi

Yûsuf u Züleyhâ (No: B-2333): Eser, Hasan adında bir müellife aittir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli olmayan yazma, ciltli ve çok yıpranmıştır. Eserin bazı sayfa kenarlarında çeşitli şairlerin şiir örneklerine rastlanır. Nestalik hatla yazılan eser 15 varak, 12 satır ve 14x20 cm ebadındadır.

Başı: Allah vahîd ü hâlık-ı eşyâ

Dilimni ism-i zâta eyle gûyâ

Sonu: Ögmesine hak ile kurbet kıla

Canavarlar pes ana hıdmet kıla

⁵⁸ Yûsuf u Züleyhâ'nın diğer bir nüshası A-204'te kayıtlıdır.

Sonuç

Klasik edebiyatımızın temel malzemelerinden olan Türkçe el yazmaları, bugün dünyanın birçok farklı ülkesinde yer alan yazma eser kütüphanelerinde mevcuttur. Kütüphanelerin tozlu raflarında bulunan bu yazmaları bilim âlemine tanıtmamızın şüphesiz ilk adımı katalog çalışmalarından geçer. Bakü El Yazmaları Enstitüsündeki halk edebiyatı numunelerine yer verdiğimiz ilk katalog çalışmasının ardından bu ikinci katalog çalışmasında ise divan edebiyatı numunelerini yer verdik. Yazmalar içerisinde Osmanlı, Çağatay ve Azeri sahalarında Türkçe eserler kaleme almış şair ve münşilerin eserleri yer almaktadır. Yazmalar içerisinde müstakil eserlerin yanı sıra müsvedde hâlinde bulunan eserler de bulunmaktadır. Yazma eserlerin önemli bir kısmı 19. yüzyıl Azeri şairlerin divan ve gazelliyatlarından oluştuğu için bu dönem Azeri edebiyatı tarihi ile ilgili çalışma yapacaklar için değerli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Enstitüde Kasım Beg Zâkir'den Mirza Muhsin Ahundzâde'ye Seyyid Azim Şirvânî'den İsmail Sadreddin Nâkâm'a kadar 19. yüzyıl Azeri edebiyatına damga vurmuş birçok şairin divanları veya mesnevilerini bulmak mümkündür. Enstitünün daha önce yayımladığı katalog çalışmasının Rusça olması, böyle bir çalışmanın zarureti ortaya koymuştur.

Kaynaklar

- Akpınar, Y. (1994). *Azeri Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Buran, A. ve Alkaya, E. (2009). *Çağdaş Türk Lehçeleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çınarcı, M. N. (2014). “Bakü El Yazmaları Enstitüsü’ndeki Türkçe El Yazmaları I (Halk Edebiyatı Mahsulleri).” *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, s. 33-60.
- Devellioğlu, F. (2011). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Ergin, M. (1981). *Azeri Türkçesi*, İstanbul: Ebru Yayınları.
- Hacaloğlu Albayrak, R. (1992). *Azeri Türkçesi Dil Kılavuzu (Güney Azeri Sahası Derleme Deneme Sözlüğü)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Heyet, C. (1990). *Azerbaycan Edebiyatı Tarihine Bir Bakış*, C. 2, Tahran.
- Okumuş, S. (2002). “Modern Güney Azerbaycan Edebiyatı”, *Yeni Türkiye Dergisi*, C. 6, s. 137-148.
- Parlatır, İ. (2005). “Macar İlimleri Akademisi Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları Kataloğu Çalışması”, *Baltam Türklük Bilgisi Dergisi*, S. 2, s. 119-124.
- Redhouse, J. (2006). *Turkish and English Lexicon*, İstanbul: Çağrı Yayınları.